

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA: VERSLAG VAN RESULTATEN

GENT, FRATERSPLEIN 11

D. KEIJERS & A. DEVROE
SEPTEMBER 2022

COLOFON

Project

Archeologienota: Gent, Fratersplein 11

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie BV
Schaapsweg 106
3550 Heusden-Zolder
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2022 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv

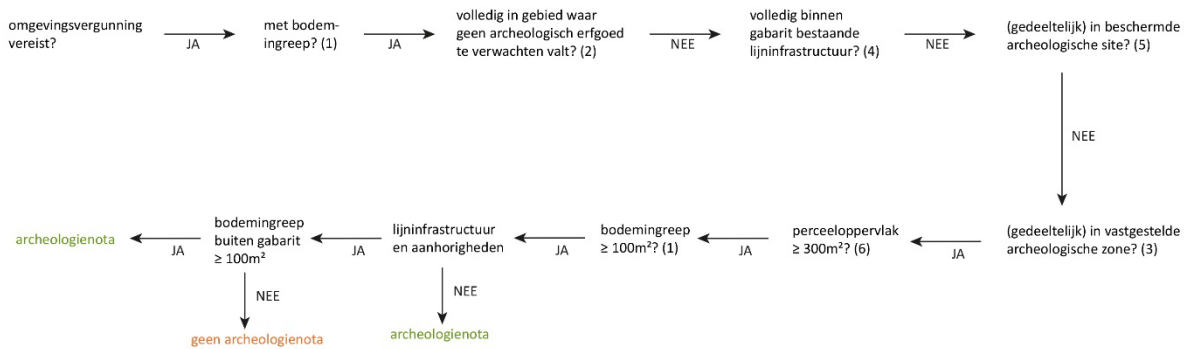
Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Inleiding	1
2. Bureauonderzoek	2
2.1. Beschrijvend gedeelte	2
2.1.1. Administratieve gegevens	2
2.1.2. Onderzoeksopdracht	3
2.1.3. Werkwijze en strategie	3
2.2. Assessmentrapport	5
2.2.1. Situering	5
2.2.2. Geplande werken	9
2.2.3. Landschappelijke situering	15
2.2.4. Archeologisch kader	20
2.2.5. Historische beschrijving	25
2.2.6. Archeologische verwachting	43
2.2.7. Synthese en Besluit	46
2.2.8. Afweging noodzaak verder onderzoek	47
3. Samenvatting	49
4. Bibliografie	51
4.1. Literatuur	51
4.2. Websites	51
5. Figurenlijst	53

1. INLEIDING

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project.

Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde archeologische zone. De oppervlaktes overschrijden de drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet (perceeloppervlak > 300m², bodemingreep > 100m²). Derhalve dient een archeologienota te worden opgesteld.

2.1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT

In het projectgebied worden werkzaamheden gepland die eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen kunnen verstoren. Het bureauonderzoek heeft tot doel om zonder ingreep in de bodem maar op basis van de bestaande informatie (landschappelijk, historisch, archeologisch) na te gaan in hoeverre er archeologische resten aanwezig kunnen zijn binnen de grenzen van het projectgebied. Er wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een vergunning wordt aangevraagd, van de uitvoeringswijze ervan en van de impact op het bodemarchief.

Volgende onderzoeksvragen worden in dit bureauonderzoek (Verslag van Resultaten) behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen (landschappelijk, historisch, archeologisch) over het archeologische potentieel van het terrein?
- In welke zones is verder vervolgonderzoek noodzakelijk indien archeologisch erfgoed potentieel aanwezig is en bedreigd wordt ten gevolge van de geplande ingrepen?

Op basis van de resultaten wordt een gemotiveerd advies verleend of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor. Deze wordt beschreven en uitgewerkt in het Programma van Maatregelen.

Er zijn geen randvoorwaarden.

2.1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE

Het huidig archeologisch onderzoek wordt uitgevoerd in functie van de geplande bouwwerkzaamheden. Voor de technische aspecten van de geplande bodemingrepen zijn de plannen en gegevens gehanteerd zoals ze zijn verkregen door de opdrachtgever.

Verder houdt huidig onderzoek een bureaustudie in, waarbij een meer grondig landschappelijk onderzoek en historisch onderzoeken plaats vond. Daarnaast zijn ook archeologische gekende gegevens uit de omgeving verzameld.

Voor het landschappelijk, geografisch kader en geologisch kader werden de nodige gegevens opgezocht via de website van DOV Vlaanderen¹ en Geopunt Vlaanderen². Er werd beroep gedaan op de topografische kaart, het digitaal hoogtemodel, de tertiair geologische kaart, de quartair geologische kaart en de bodemkaart van België. Tenslotte werden de bodemerosiekaart en de bodembedekkingskaart geraadpleegd.

Voor de historische beschrijving is voornamelijk gebruik gemaakt worden van cartografische bronnen. Er werd gebruik gemaakt van de georeferende kaarten van Geopunt Vlaanderen³. Op de website van Cartesius werden de historische kaarten geraadpleegd en afgebeeld waar relevant⁴. Het cartografisch materiaal is indien nodig georeferend. Op Geopunt Vlaanderen zijn de verschillende beschikbare reeksen luchtfoto's bekeken en toegevoegd indien relevant.

---

¹ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/bodemloketten.html>.

² <http://www.geopunt.be/>

³ <http://www.geopunt.be/>

⁴ <http://cartesius.be/CartesiusPortal/>

Voor het archeologisch kader werd de Centrale Archeologische Inventaris geraadpleegd⁵. De meest relevante archeologische vondstlocaties in de nabije omgeving worden besproken. Relevante literatuur waarnaar verwezen wordt in de CAI werd eveneens geraadpleegd.

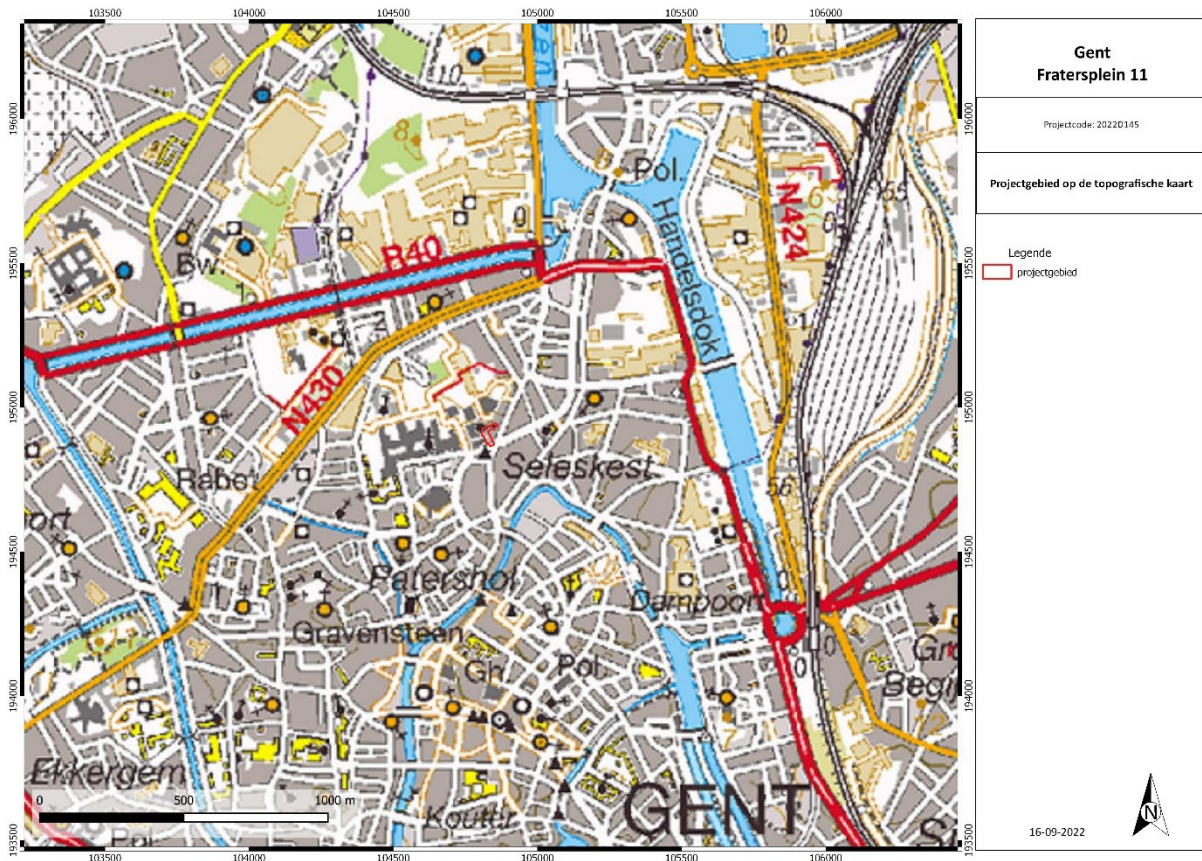
---

⁵ <http://cai.onroerendergoed.be/>

2.2. ASSESSMENTRAPPORT

2.2.1. SITUERING

Het projectgebied is gelegen in Gent, in de wijk Ekkergerem. Het projectgebied situeert zich aan de noordrand van de historische stadskern. Het wordt begrensd door het Fratersplein in het zuiden. Ten oosten bevindt zich de Tolhuislaan en ten westen liggen de terreinen van de vzw Psychiatrisch Centrum Gent-Sleidinge.

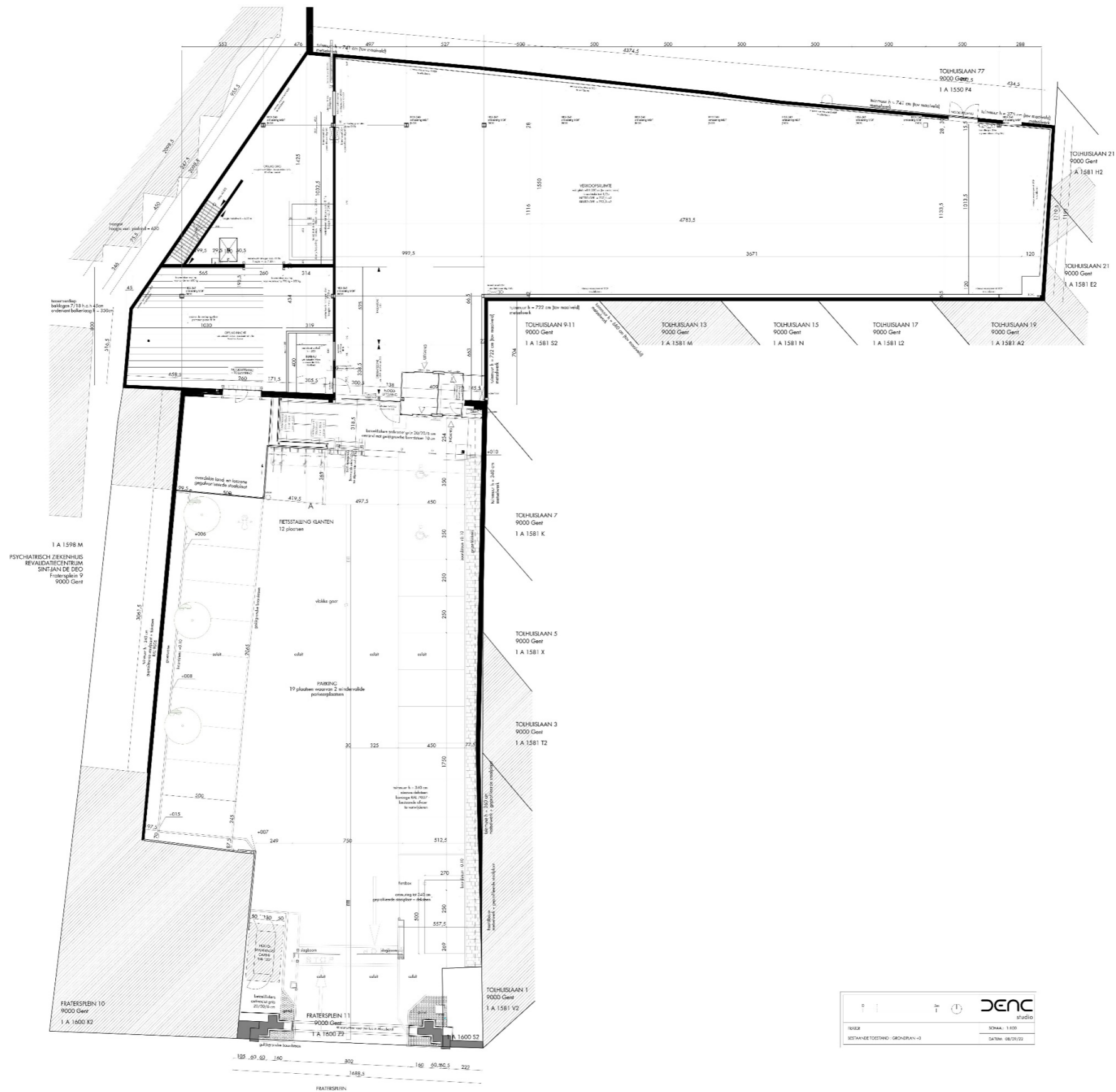

Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding projectgebied. © NGI

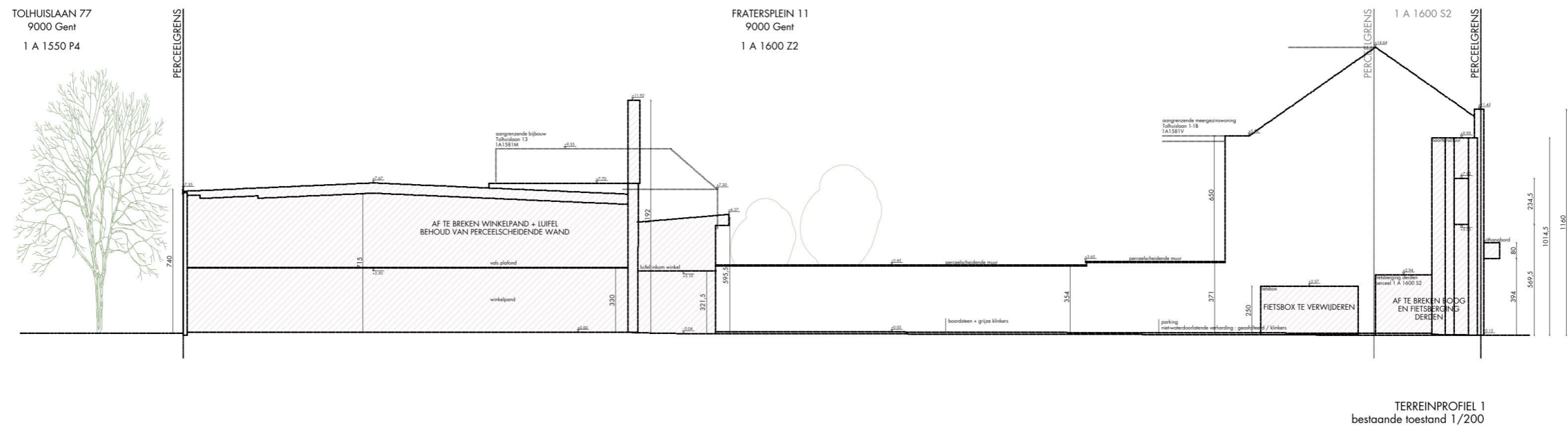
Momenteel is het projectgebied in gebruik als winkelpand met een verharde parking. De verharding bestaat zowel uit asfalt, klinkers en grind.

Figuur 4: Bestaande toestand (DENC studio, 2022).

Figuur 5: Bestaande toestand grondniveau (DENC studio, 2022).

		DENC studio
FRATER BESTAANDE TOESTAND : TERREINPROFIEL		

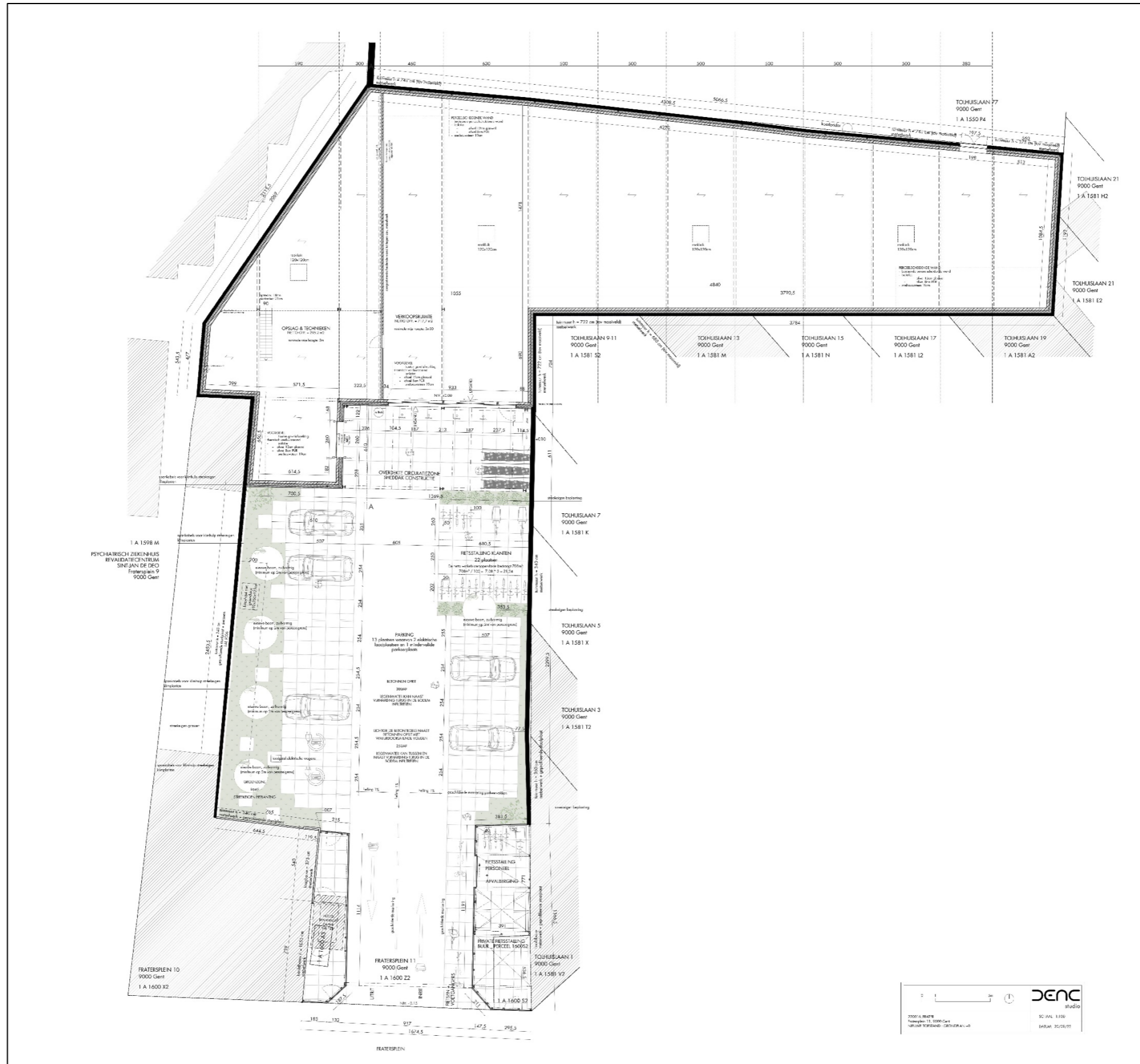
Figuur 6: Terreinprofiel bestaande toestand (DENC studio, 2022).

2.2.2. GEPLANDE WERKEN

Het bestaande winkelpand wordt afgebroken en wederopgebouwd. De werken die hiermee gepaard gaan zijn:

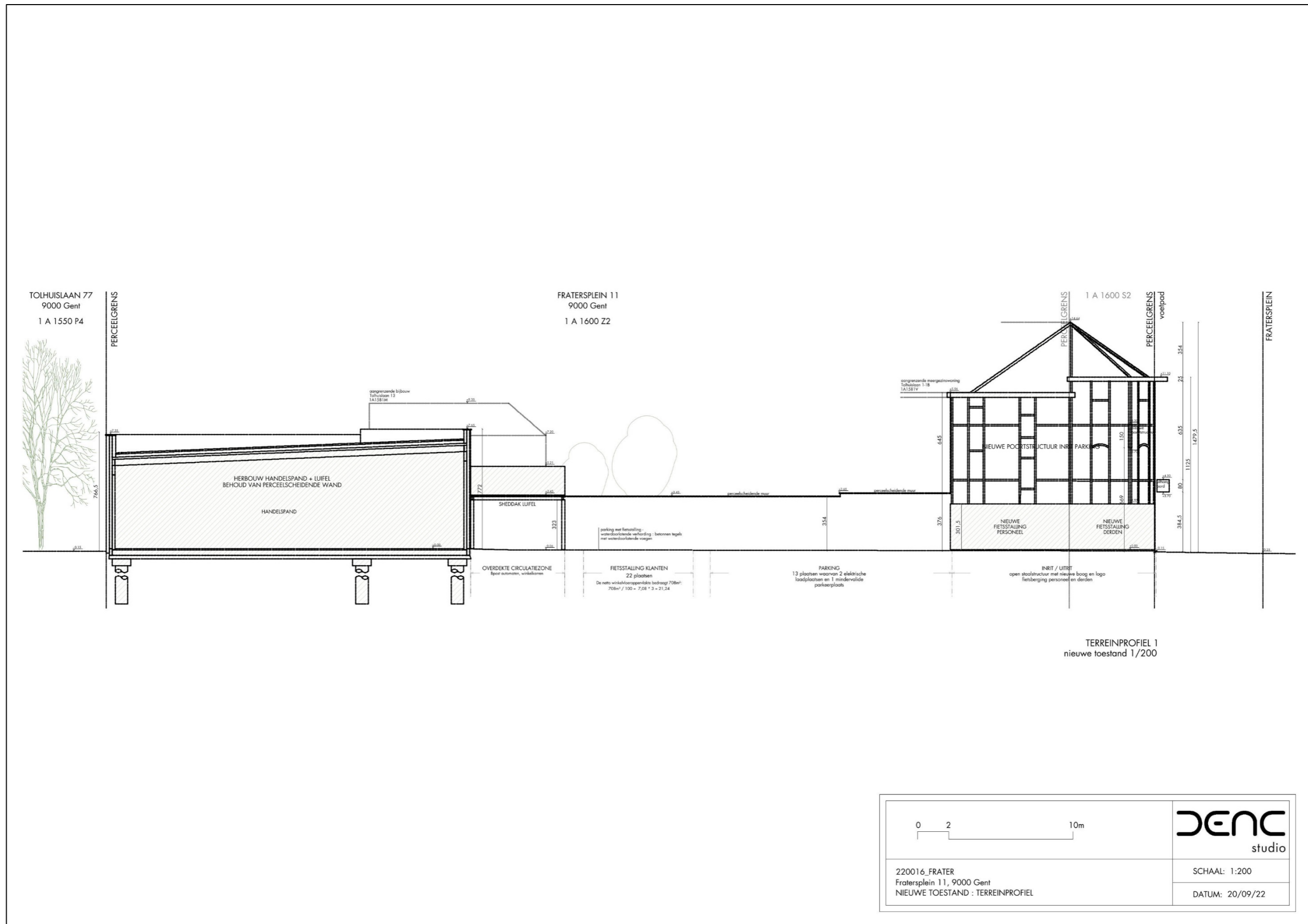
- De sloop van de constructie van de luifelconstructie en het winkelpand binnen de omringende perceelmuren. De omringende perceelmuren (waaronder de buitenmuren van het gebouw) blijven behouden.
- De sloop van de gemetste penanten en de boogconstructie aan de in-/ uitrit langs het Fratersplein.
- Het verwijderen van de bestaande verharding op de parking van het perceel.
- De heropbouw van het handelspand (1107 m² incl. overdekte circulatiezone) met een beperkte uitbreiding van de bruto-oppervlakte. Het nieuwe gebouw wordt gefundeerd op paalzoden. Ook zal een nieuwe vloer worden aangelegd. Op de paalfundering komt onder meer polybeton van 35 cm dik en de eventuele vloerafwerking.
- Boven de inkomzone van de winkel wordt een nieuwe luifelconstructie (83,7 m²) gebouwd.
- Aan de in- en uitrit van de parking komt een nieuwe poortstructuur. Ook wordt hier een overdekte fietsstalling gebouwd voor personeel (32 m²) en derden (22,8 m²). Hiervoor wordt verharding voorzien met waterdoorlatende voegen. Deze zal een opbouw kennen van 50-60 cm.
- De parking wordt heringericht en voorzien van waterdoorlatende verharding in betonnen tegels met waterdoorlatende voegen (541 m²) en plaatselijke groenzones (115 m²). De parking zal een opbouw kennen van 50-60 cm.
- Ook wordt de bestaande leidinginfrastructuur vernieuwd. Hierbij worden op de parking onder meer diverse putten (infiltratieputten, trekputten, regenwaterput, etc..) voorzien. De werkzaamheden die hiermee gepaard gaan, kunnen leiden tot een plaatselijk diepe bodemingreep.

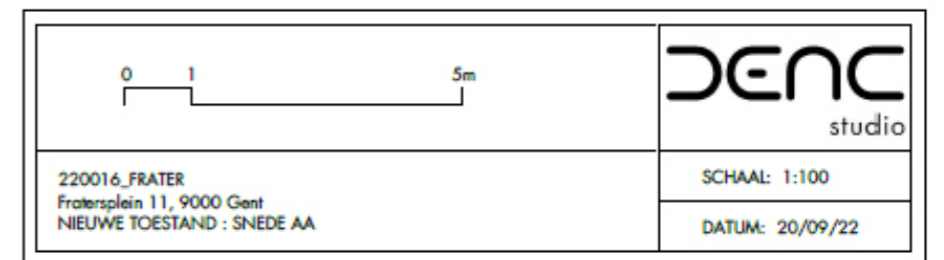
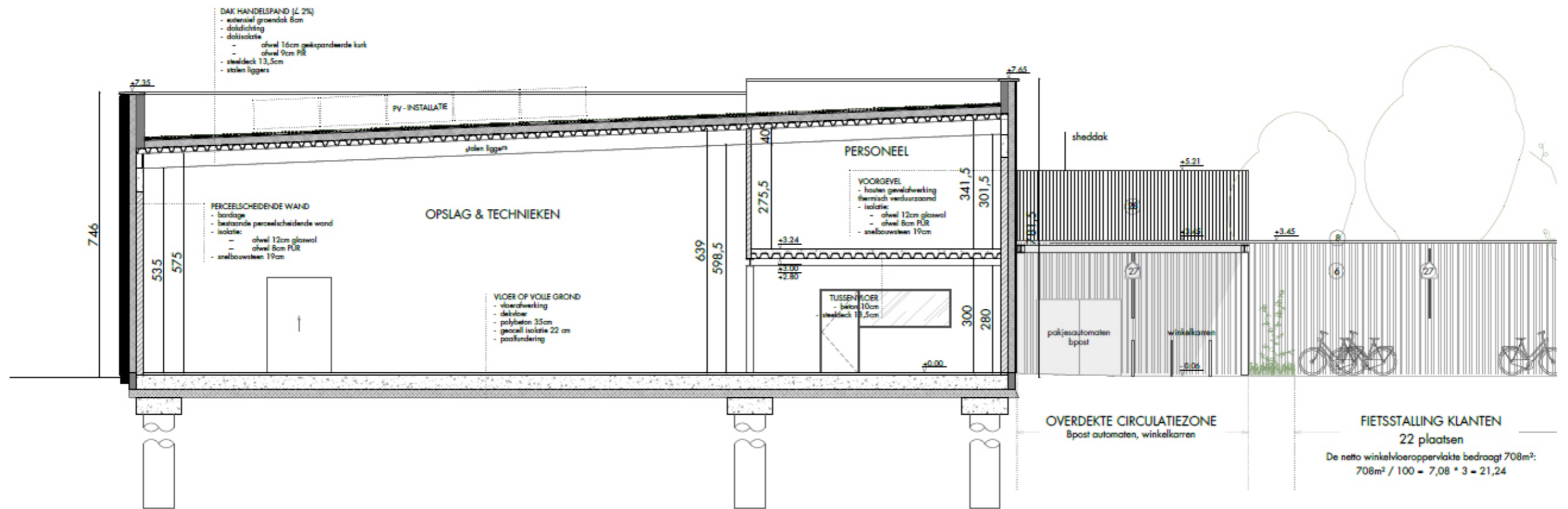

Figuur 8: Grondplan nieuwe toestand (DENC studio, 2022).

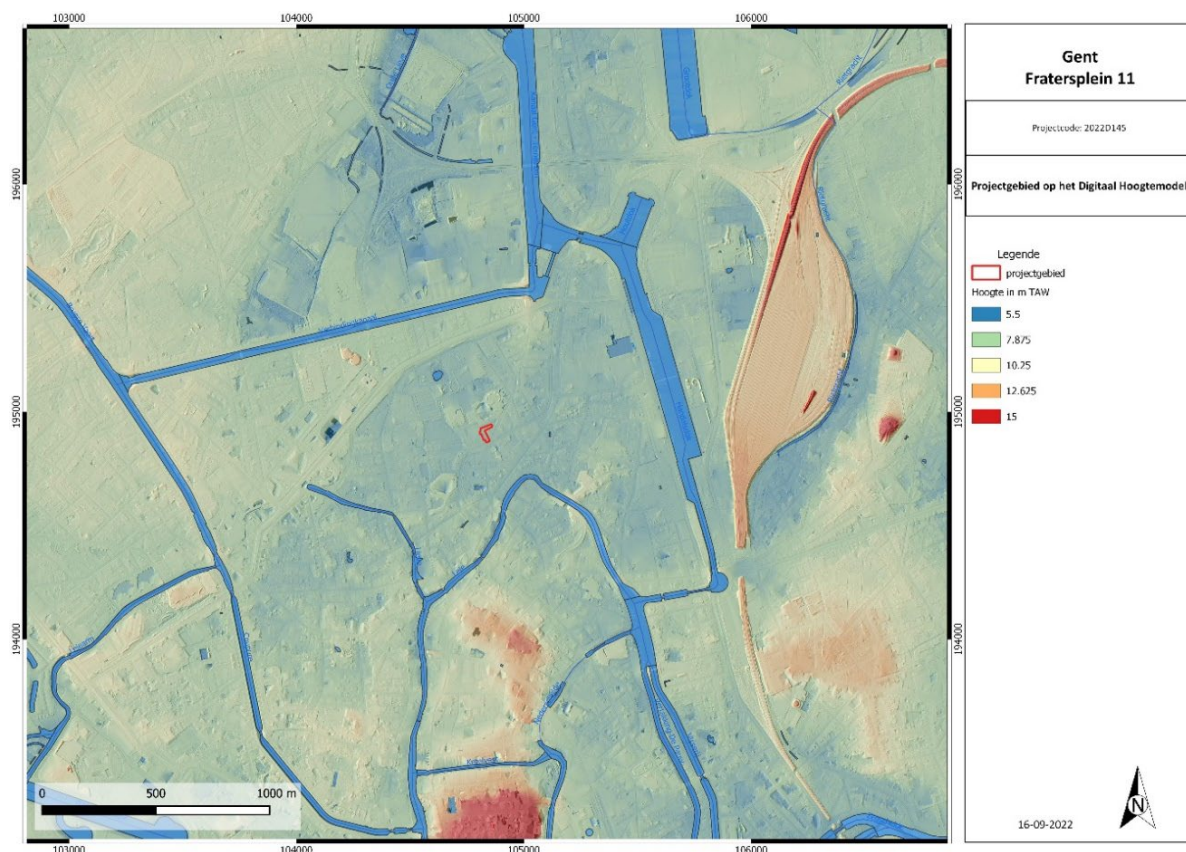
Figuur 11:: Snede AA (DENC studio, 2022).

2.2.3. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING

Gent heeft haar ontstaan te danken aan de gunstige ligging aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Tevens is de stad niet ver van de Noordzee gelegen. Deze factoren droegen bij tot het ontstaan van een bloeiende middeleeuwse stad.

Gent situeert zich in de noordelijke laagvlakte van ons land, meer bepaald in de Vlaamse Zandstreek. De zachte golvingen aanwezig in het landschap bereiken nergens een hoogte boven de 50 meter. Het Digitaal Hoogtemodel toont dat de stad landschappelijk in drie gebieden opgedeeld kan worden:

- Een getuigenheuvel gevormd door de Blandijnberg tussen de meanders van de Leie en de Schelde. De top van deze heuvel, ca. 1500 m ten zuiden van het projectgebied, is ca. +29m TAW.
- Een vrij hoog zandig gebied variërend van 5m tot 10m TAW. ⁶ In en rond Gent situeren zich een vijftal zandige hoogten (dekzandruggen): ten noorden van de Blandijnberg (hoogte van de Kouter en de Zandberg); ten oosten van Gent (hoogte van de Sint-Baafskouter); ten zuidoosten (Ledeberg); ten westen van Gent (de Mariakouter) en tenslotte situeert zich rond Ekkergerem een lage rug. Ook in de rivierbeddingen van de Leie en Schelde lagen een aantal grote en kleine, laat-glaciale rivierduinen maar vele van deze duinen zijn door landbouwactiviteiten genivelleerd.
- Een alluviale zone langs weerszijden van de Leie en de Schelde. Het projectgebied is gelegen ten noorden van de hoogte van de Kouter en bevindt zich in de alluviale zone van de Leie (ca. 200 m ten zuiden van het projectgebied). Dit gebied stond vanouds bekend als de Meerhem, een moerassig terrein.

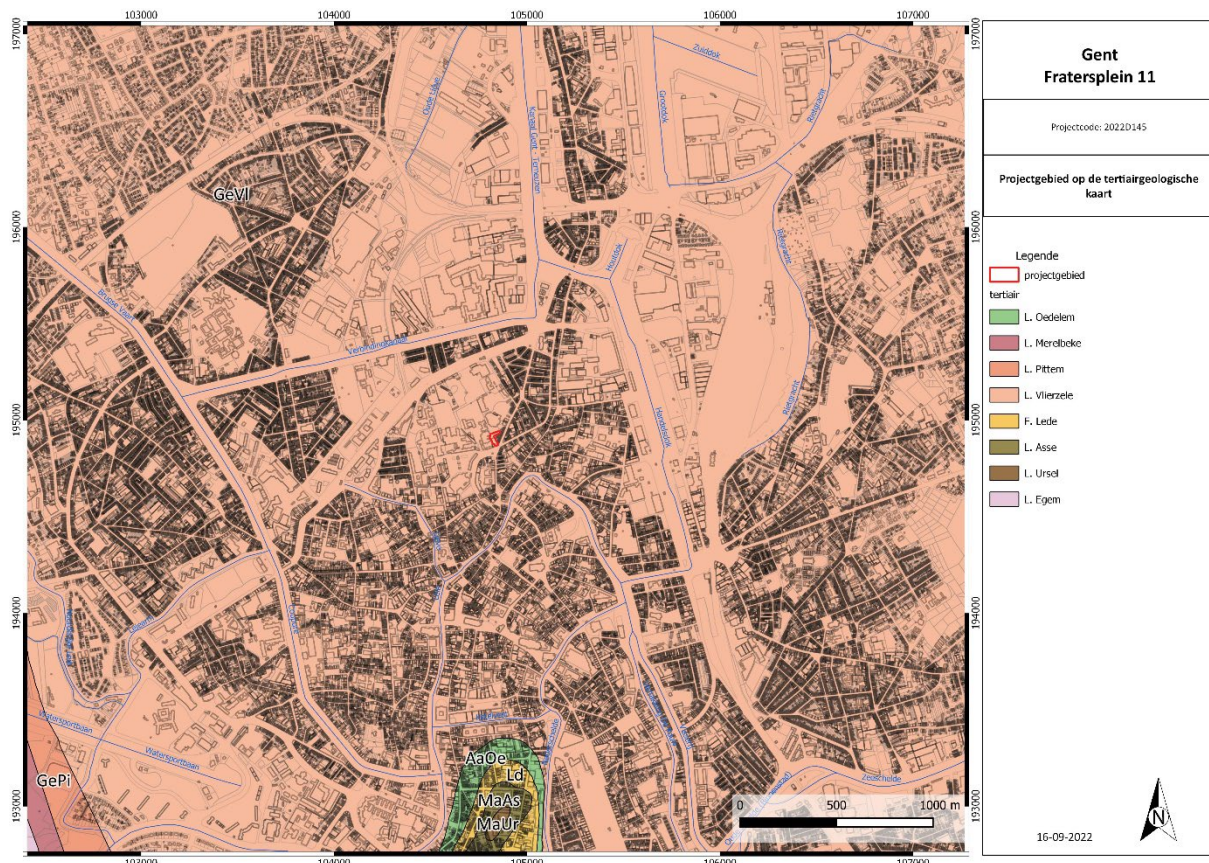

Figuur 12: Digitaal Hoogtemodel met aanduiding plangebied. © AGIV

⁶ Jacobs e.a. (1996)

Tertiair

De basis van het landschap werd al gelegd in het tertiair (circa 65 miljoen jaar geleden tot circa 2,4 miljoen jaar geleden). Bij de aanvang van het Tertiair, 65 miljoen jaar geleden, lag het noorden van België nabij de kust of behoorde zelfs tot de tertiaire zee. De verdeling tussen land en zee verschoof in het Tertiair diverse malen (transgressies en regressies). De kanteling naar het noorden (noord-noordoost) en de geleidelijke daling van de zeespiegel had als gevolg dat de transgressies mettertijd minder diep in het zuiden doordrongen. Door deze geleidelijke terugtrekking van de kustlijn zijn globaal in noord(oost)elijke richting de oudere tertiaire afzettingen steeds afgedekt door jongere lagen.

Figuur 13: Tertiair geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV Vlaanderen s.d.

In de omgeving van het projectgebied komen diverse tertiaire afzettingen voor.⁷ In het projectgebied komen vroeg eocene afzettingen van de Formatie van Gentbrugge voor. In deze Formatie kunnen verschillende afzettingen onderscheiden worden.

- Oudere afzettingen van deze Formatie bevinden zich ten westen van het projectgebied. Het gaat o.m. om een relatief dunne compacte grijsblauwe laag van zeer-fijnsiltige klei of kleiige, zeer fijne silt (het Lid van Merelbeke). Hierboven bevindt zich een afwisseling van glauconiethoudende laagjes kleiig-siltig zeer fijn zand en kleiig-zandig, grof silt. In dit zgn. Lid van Pittem komen plaatselijk ook zandsteenbanken voor.
- De afzettingen in het projectgebied behoren tot het latere Lid van Vlierzele. Ze bestaat uit groene tot grijsgroene, horizontaal of kruisgewijs gelaagde, fijne zanden. Plaatselijk is de eenheid kleihoudend en komen dunne zandsteenbankjes voor.

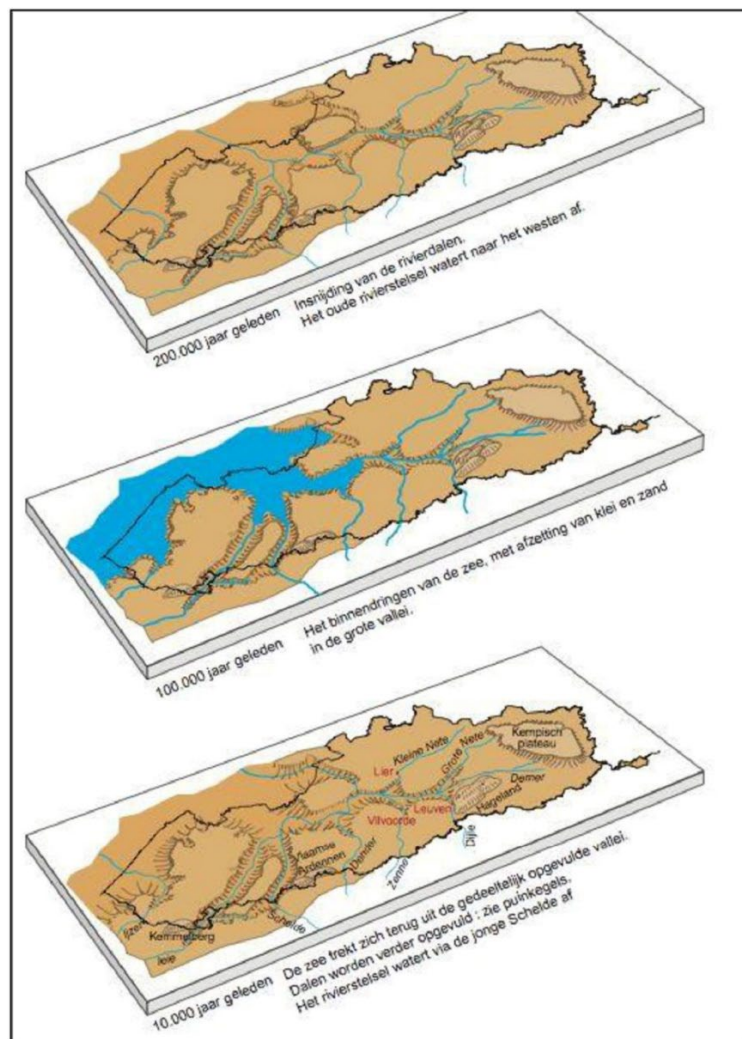
⁷ Jacobs e.a. (1996)

Verder zuidoostwaarts zijn ter hoogte van de Blandijnberg ook nog jongere sedimenten bewaard gebleven. Van de basis tot de top zijn volgende afzettingen aanwezig:

- In het Midden Eoceen is in de nabijheid van de kust de Formatie van Aalter afgezet. Deze Formatie is opgebouwd uit glauconiethoudende zanden afgezet in een ondiep marien milieu. De afzettingen behorende tot het Lid van Oelegem bestaan uit fijne grijsgroene glauconiethoudende zanden, meestal met zeer veel schelpen.
- In het Midden Eoceen is boven de Formatie van Aalter ook de Formatie van Lede afgezet. De Formatie van Lede bestaat uit kalk- en glauconiethoudend fijn zand met plaatselijke kalkzandsteenbanken die als bouwsteen gebruikt werd.
- Binnen de Laat Eocene Formatie van Maldegem kunnen diverse afzettingen onderscheiden worden. Zowel afzettingen behorende tot het Lid van Asse als het Lid van Ursel komen voor. Het Lid van Asse is opgebouwd uit glauconiethoudende klei met plaatselijk grof glauconiethoudend zand. Het Lid van Ursel bestaat uit een homogene grijsblauwe klei tot zware klei die niet kalk- of fossielhoudend is.

Pleistoceen

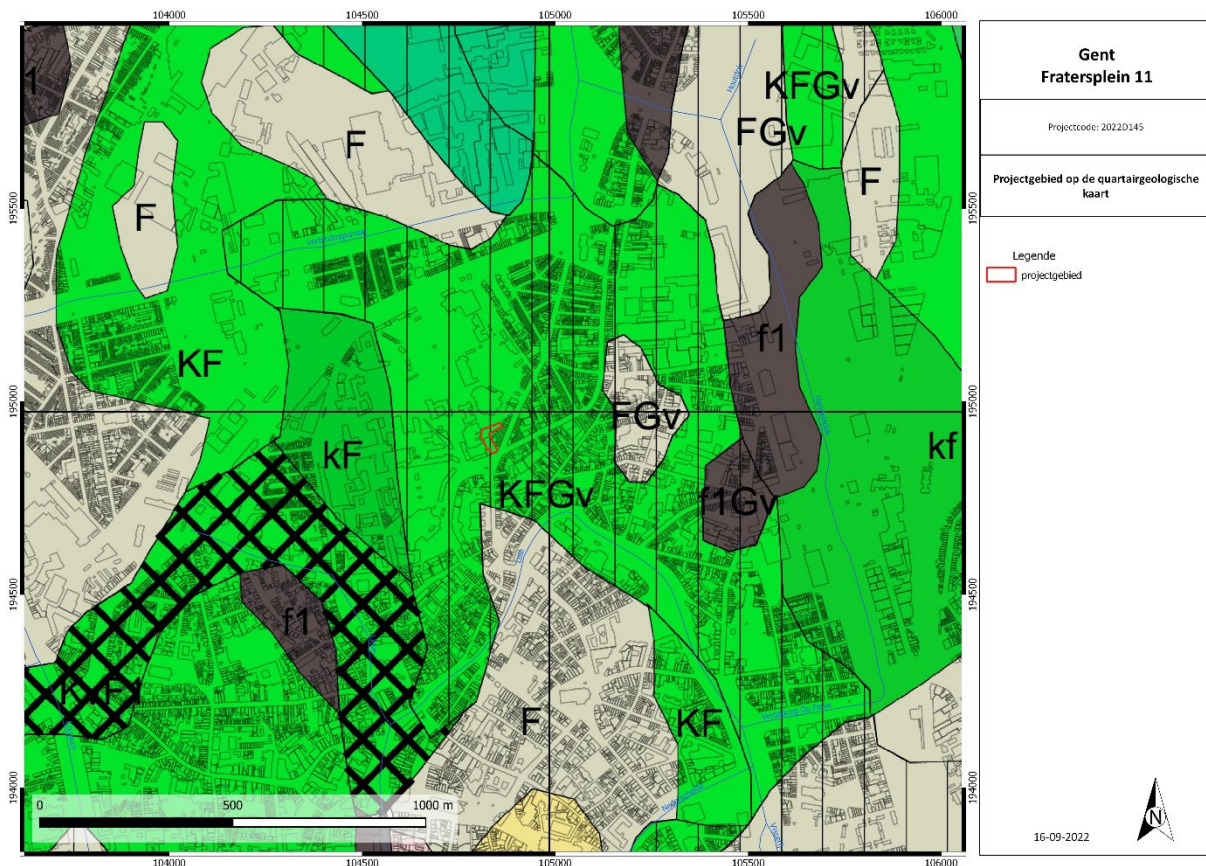
Gedurende het Pleistoceen (ca. 2,4 miljoen tot circa 10.000 jaar geleden) overheersten over het algemeen de koude omstandigheden (ijstijden), maar er kwamen ook (relatief kortstondige) warme perioden voor. Mede door het oprijzende land is het Vroeg en Midden Pleistoceen eerder een periode van intensieve erosie van de tertiaire afzettingen.

Figuur 14: De vorming van de Vlaamse Vallei. © Broothaers s.d.

Vooraf in het Midden Pleistoceen, tijdens de voorlaatste ijstijd (het Saalien), schuurde het gevormde rivierenstelsel diep in het tertiaire substraat. In het koude klimaat hadden de beken en rivieren een onregelmatig debiet en transporteerden ze een grote hoeveelheid materiaal. Deze puinaanvoer vormde banken, waardoor de bedding verstopte en de rivier werd gedwongen een nieuwe geul te vormen. Dit leidde tot een zeer breed netwerk van snel verleggende, betrekkelijk ondiepe geulen: samen een verwilderd of vlechtend rivierpatroon. Uiteindelijk ontstond een 10 tot 20 km brede en 20 m diepe oost-west georiënteerde erosiegeul die bekend staat als de Vlaamse Vallei. Ook het onderzoeksgebied behoorde tot de Vlaamse Vallei.⁸

Grote delen van de tertiaire afzettingen werden geërodeerd. Jongere tertiaire afzettingen bleven nog bewaard op de Blandijnberg. Door de aanwezigheid van lagen die beter bestand waren tegen latere erosie, bleef hier een getuigenheuvel over in het landschap. Het sterk versneden tertiaire oppervlak vormt de basis van het huidige golvend landschap.

Figuur 15: Quartaire geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV Vlaanderen s.d.

Het Laat Pleistoceen werd onder meer gekenmerkt door de laatste ijstijd (het Weichselien). In deze periode werd de uitloper van de Vlaamse Vallei in zijn uiteindelijke vorm uitgeschuurd en (deels) opgevuld. Valleibodemgrond (Gv) uit het Vroeg Weichseliaan komt voor in het projectgebied. Daarnaast komen ook vooral zandige afzettingen voor uit het Vroeg - en Midden Weichseliaan die afgezet zijn door verwilderde rivieren (F).⁹

Aan het einde van het Midden Weichselien kreeg de wind gemakkelijk vat op de schaars begroeide bodem en werden grote hoeveelheden zand en leem verplaatst. Deze eolische afzettingen (D) dekken

⁸ De Moor, 2000

⁹ De Moor, 2000

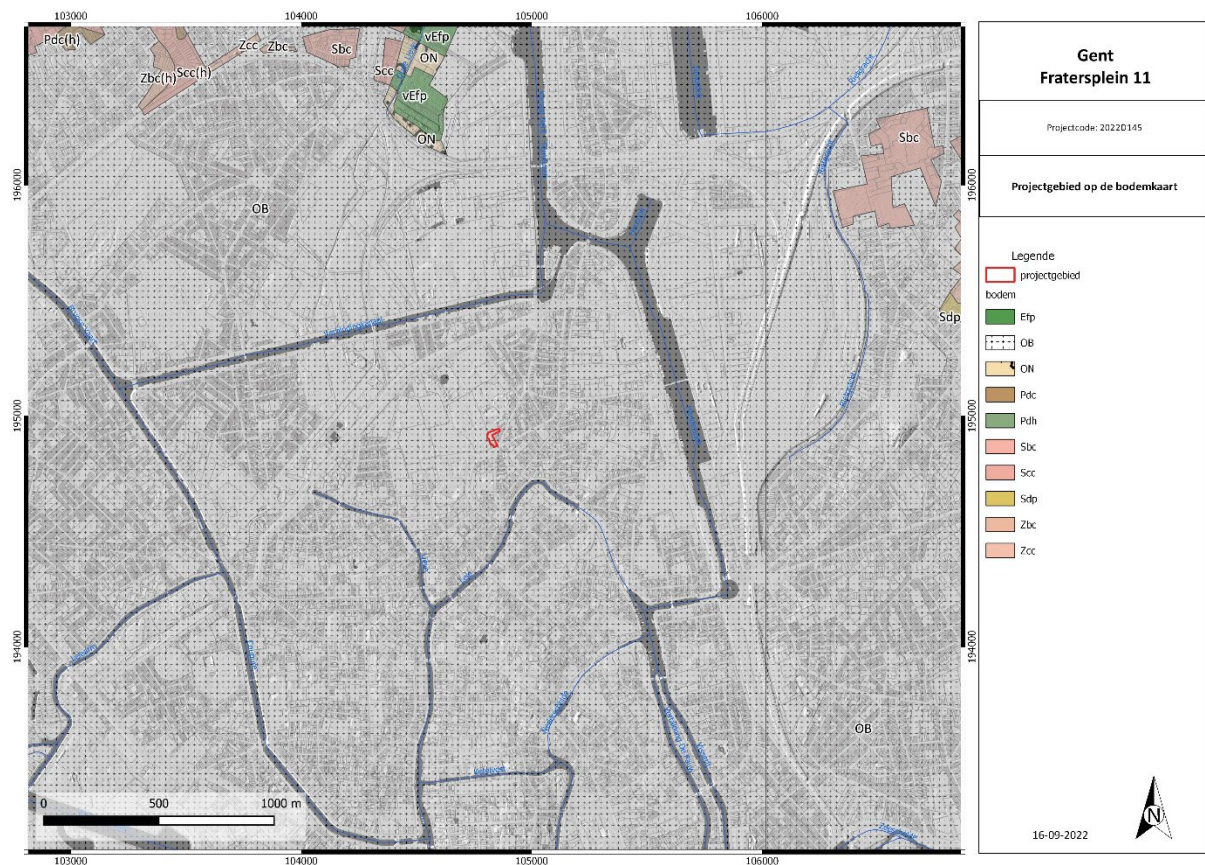
plaatselijk de oudere fluvioperiglaciale afzettingen af maar komen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied niet voor.¹⁰

Holoceen

Aan het einde van het Pleistoceen en met de komst van het Holoceen trad er een belangrijke klimaatsverbetering op. In de lager gelegen gebieden zoals rivier- en beekdalen vonden nog erosie- en sedimentatieprocessen plaats en kon veengroei tot stand komen.

Het projectgebied is in het Holoceen nog afgedekt door leemhoudend tot zuiver zand (K). De zandige afzettingen betreffen vooral alluviale afzettingen van de Leie. Ten noorden van het projectgebied komen ook venige sequenties voor (V).

De dichtere begroeiing ging verdergaande verplaatsing van het zand en leem tegen, waardoor op de drogere gronden bodemvorming kon optreden. Het projectgebied is gekarteerd als bebouwde zone (OB) op de bodemkaart. De historische kern van Gent wordt vaak gekenmerkt door lichte zandleembodems afgewisseld met alluviale bodems variërend van lemig zand en zandleem tot klei. Ten noorden van het projectgebied zijn dergelijke alluviale natte klei- en zandleembodems zonder profielontwikkeling nog gekarteerd.

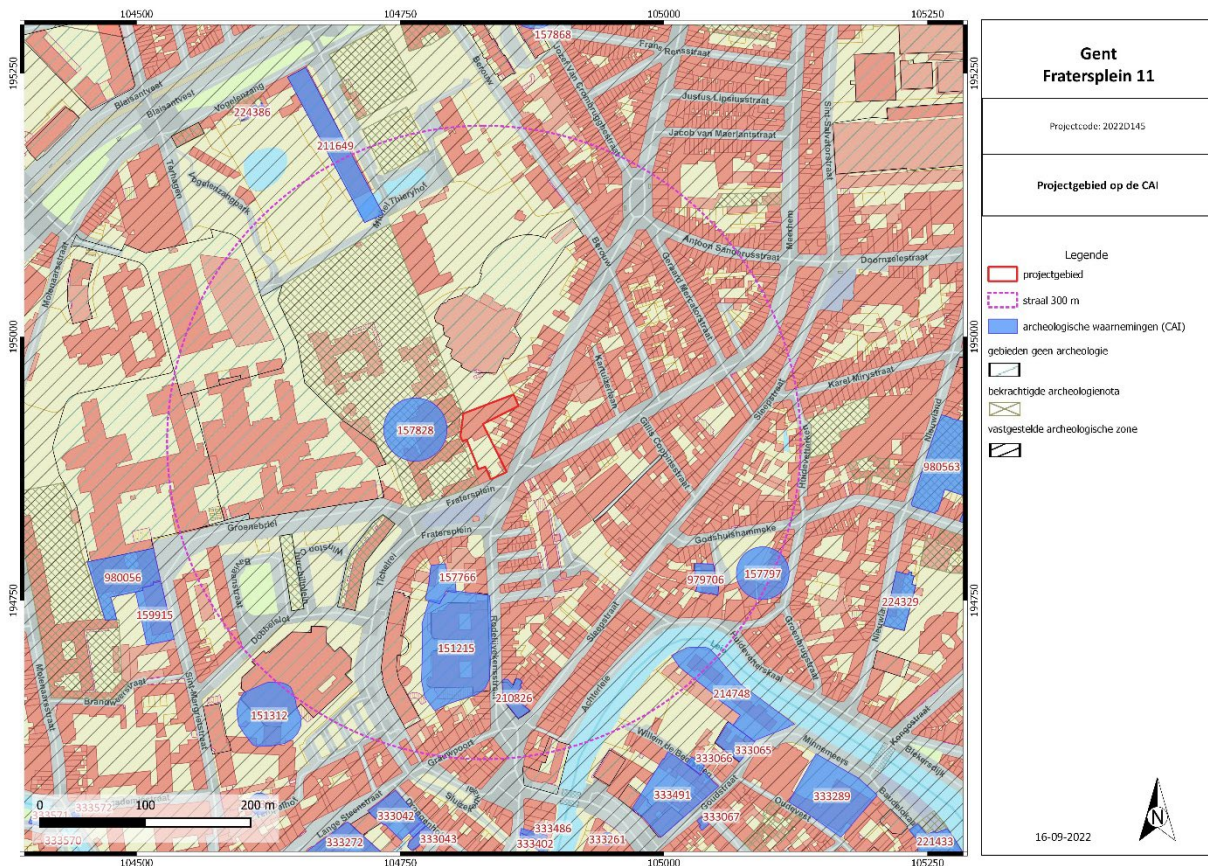
Figuur 16: Bodemkaart met aanduiding projectgebied. © DOV Vlaanderen s.d.

¹⁰ De Moor, 2000

2.2.4. ARCHEOLOGISCH KADER

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een inventaris van gekende archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

In het projectgebied zelf zijn er in de CAI geen archeologische waarden gekend. In de omgeving van het projectgebied zijn wel echter diverse meldingen bekend. Een globaal overzicht (vindplaatsen binnen straal 300 m) wordt weergegeven.

Figuur 17: Kadasterplan met vondstlocaties CAI en het projectgebied. © CAI augustus 2021

CAI nr	periode	aard	opmerking
157868	neolithicum	losse vondst	vondstmelding: geretoucheerde kling (Geuzenberg)
151312	neolithicum	losse vondst	gepolijste bijl
157828	vroege middeleeuwen	losse vondst	onderzoek klooster: enkele fragmenten aardewerk uit de vroege middeleeuwen
159915	late middeleeuwen	bewoning	opgraving: kuilen teruggaand tot 13de eeuw. Bakstenen muur uit de 14de eeuw
214748	late middeleeuwen	bewoning	opgraving: ophogingspakketten met aardewerk, botmateriaal en organische resten uit de 13de - 14de eeuw (mogelijk stortplaats).
979706	late middeleeuwen	bewoning	opgraving: vondstrijke kuilen en afvalkuilen typisch voor de inrichting van achtererven. De kuilen bevatten aardewerk, slachtafval, lederresten (schoen en riemrestanten) en metalen voorwerpen.
214748	late middeleeuwen	begraving	opgraving: inhumatiegraf of geïsoleerde kistbegraving
157797	late middeleeuwen	religie	historische gegevens: Sint-Jacobsgodshuis opgericht ca. 1279-1283. In de 13de eeuw had het de functie van proveniershuis, armenhuis en gasthuis

151312	late middeleeuwen - nieuwe tijd	infrastructuur	tempelhof: goed van tempeliersorde omstreeks 1200 - begin 18de eeuw; motte met diameter ca. 45m en gracht; muur met steunberen; kuilen en waterputten, houten bevoering en houten beschoeiing
151215	late middeleeuwen - nieuwe tijd	infrastructuur	kaartstudie: motteversterking; circulaire opgehoogde structuur omringd door een gracht, hoofdgebouw bestaat uit een vierkante stenen donjon geflankeerd door hoektorentjes. Ook neerhof werd gelokaliseerd
980056	late middeleeuwen - nieuwe tijd	bewoning	werfbegeleiding: muurwerk en sporen
210826	late middeleeuwen - nieuwe tijd	bewoning	melding: muurresten en kelders
157828	late middeleeuwen - nieuwe tijd	religie	onderzoek klooster (vanaf 15de eeuw): bakstenen muren van in de 18de eeuw afgebroken karthuizerhuisjes; vondstmateriaal tussen 14de en 18de eeuw
157766	nieuwe tijd	industrie	proefsleuven: sporen pijpenbakkerij waaronder stookgangen; verder eesttegels en misbakken kleipijpen;
151312	nieuwe tijd	industrie	enkele honderden pijpfragmenten
211649	nieuwe tijd	industrie	proefsleuven: ophogingspakketten; ruimtes met muren en baksteenvloeren die behoren tot een industriële textieldrukkerij uit 1790
214748	nieuwe tijd	infrastructuur	opgraving: gedempte gracht geflankeerd door paaltjes (wellicht een bleekweidegracht) tesamen met twee waterputten ; resten van barakken van het leger van de Britse hertog (18de eeuw)
979706	nieuwe tijd	infrastructuur	opgraving: structurele inrichtingen voor drooglegging terrein (15de t/m 17de eeuw). Het gaat om ophogingslagen en drainagegrachten.
979706	nieuwe tijd	industrie	opgraving: bebouwing vanaf midden 17de eeuw. Centraal op het onderzoeksterrein werd een artisanale installatie opgericht (bakstenen kalkputten ivm leerlooierij),
224386	nieuwe tijd	bewoning	resten huis Voortman: afvoergoten en puinkuilen met baksteen en mortel
980056	nieuwste tijd	bewoning	werfbegeleiding: muurwerk
159915	nieuwste tijd	bewoning	opgraving: resten huis Rossel (19de eeuw)
214748	nieuwste tijd	bewoning	opgraving: 19 de -eeuwse muurresten van verschillende bouwfases

De vindplaatsen situeren zich allemaal in de historische stadskern van Gent die is aangeduid als vastgestelde archeologische zone. De meeste vindplaatsen staan dan ook in relatie tot de stadsontwikkeling tijdens de middeleeuwen en latere perioden.

Pre-/ protohistorie - romeinse tijd

Waarnemingen die in verband staan met de voorgeschiedenis van de stad en de menselijke occupatie voor de middeleeuwen zijn in de omgeving van het projectgebied relatief zeldzaam. De ligging aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde in combinatie met de aanwezigheid van de Blandijnberg was echter vanouds een gunstige landschappelijke situatie voor menselijke bewoning.¹¹ Op de hoge zandruggen, zowel bij de samenloop van Leie en Schelde als langs de Kale-Durme, werden werktuigen uit het mesolithicum (ca. 8000 – ca. 4000 BP) aangetroffen. In het midden van het huidige stadscentrum en elders in de stad zijn ook resten uit het neolithicum ontdekt. Vaak gaat het om losse lithische artefacten. Zo werden in de omgeving van het projectgebied een geretoucheerde kling (CAI locatie 157868; Geuzenberg ten noorden projectgebied) en een gepolijste bijl (CAI locatie 151312; Tempelhof ten zuidwesten projectgebied) aangetroffen.

Uit de protohistorie en romeinse tijd worden verspreid over het Gentse grondgebied diverse resten aangetroffen. Resten uit de bronstijd bestaan in het stadscentrum uit zwaarden en sierraden terwijl in de periferie grote cirkelvormige grafmonumenten uit de vroege tot midden-bronstijd onderzocht zijn. Dat er in Gent aanwezigheid uit de IJzertijd mag worden verwacht, kan mogelijk ook afgeleid worden uit de oorspronkelijke benaming *Ganda*. Dit Keltische toponiem staat voor een nederzetting aan de

¹¹ Boone, Deneckere, e.a. 2016.

samenvloeiing van twee rivieren. Bij de samenvloeiing van de Leie en Schelde zijn tot op heden de meeste aanwijzingen aangetroffen voor het bestaan van een belangrijk centrum in de Romeinse periode. In de directe omgeving van het projectgebied zijn vindplaatsen uit de protohistorie en de Romeinse tijd tot op heden echter niet bekend.

vroege –volle middeleeuwen

In de 7de eeuw werden al de Sint-Baafsabdij en de Sint-Pietersabdij opgericht. Een niet-rurale nederzetting was vermoedelijk ook gelegen aan de samenvloeiing van Leie en Schelde. Deze groeide later uit tot een handelsnederzetting (*portus Ganda*). Ook in de verdere omgeving waren diverse kernen en verspreide bewoning aanwezig. Direct ten westen van het projectgebied werd aardewerk uit de vroege middeleeuwen gevonden wat kan wijzen op bewoning in de onmiddellijke omgeving (CAI locatie 157828).

Gent bestond in het begin van de 10de eeuw uit twee nabijgelegen kernen die in de loop van de 10de eeuw zouden aaneengroeien tot de middeleeuwse stad die steeds verder uitbreidde. In de loop van de 12de eeuw werd het historisch centrum van Gent omsloten door een eerste verdedigingsgordel van natuurlijke en gegraven waterlopen. Het projectgebied lag ten noorden van deze verdedigingsgordel. In de omgeving van de stad waren ook nog diverse landelijke kernen en verspreide bewoning aanwezig.

late middeleeuwen – nieuwste tijd

In de loop van de 13de eeuw groeide de agglomeratie buiten haar eerste omheining en werden nieuwe gebieden bij het grondgebied van de stad opgenomen. Ook werd een tweede verdedigingsgordel met grachten, dammen en versterkte poorten voorzien om de nieuwe gebieden te beschermen. Het projectgebied behoorde tot deze nieuwe stad.

Met de opname binnen de stadsomwalling neemt het aantal vindplaatsen in de omgeving toe. Opmerkelijk is de aanwezigheid van enkele omgrachte sites in de omgeving van het projectgebied die mogelijk al voor de stadsuitbreiding aanwezig waren. Zo werd al omstreeks 1200 door kastelein Zeger II ten zuidwesten van het projectgebied een goed aan de Tempeliersorde gegeven (CAI locatie 151312). Het goed omvatte een grote motte (diameter ca. 45 m) met een ca. 7,5 m brede walgracht. Onderzoek in het centrum van de tempelmotte bracht 4 zware palen aan het licht die waarschijnlijk deel uitmaakten van een min of meer rechthoekig houten gebouw. Ten noorden en ten oosten van de gracht werden fragmenten aangetroffen van een bakstenen omheiningsmuur versterkt met steunberen. Tussen deze muur en de gracht werd nog een restant van een houten bevoering aangetroffen. Diverse aangetroffen sporen kunnen nog gedateerd worden vóór 1312, het jaar van de ontbinding van de Tempelorde. Na de ontbinding van de tempeliers bleef de site voortbestaan tot het verdween op het einde van de 17de - begin 18de eeuw.

Ook ten zuiden van het projectgebied lag vermoedelijk een motteversterking (CAI locatie 151215). Op historische kaarten is hier duidelijk een circulaire opgehoogde en omgrachte structuur herkenbaar met mogelijk een neerhof. Het hoofdgebouw bestond omstreeks de 16de eeuw uit een vierkante stenen donjon, geflankeerd door hoektorentjes. De donjon, bekend als de kern van de middeleeuwse heerlijkheid Blaisant, bleef nog bewaard tot in 1731. Restanten van de gebouwen, waaronder de toren, waren nog zichtbaar tot in de 19de eeuw.

De bloei van de stad trok ook diverse religieuze ordes aan. In 1456 vestigden zich direct ten westen van het projectgebied de fraters van de derde orde van Sint-Franciscus (CAI locatie 157828). Mogelijk betrokken zij in eerste instantie een bestaande hoeve met walgracht en bouwden ze pas na 1480 een eigen gebouwenbestand uit. Hun gronden werden in 1584 overgenomen door de Calvinisten die er hun 'Kartuize' vestigden. Van de op het eind van de 18de eeuw afgebroken kartuizerhuisjes zijn enkele bakstenen muren van teruggevonden. Het sterk gefragmenteerde vondstmateriaal dateert tussen de 14de en de 18de eeuw.

Uit historische bronnen is bekend dat op ca. 275 m ten zuidoosten van het projectgebied het laatmiddeleeuwse Sint-Jacobsgodshuis gesitueerd moet worden (CAI locatie 157797). Dit godshuis had al in de 13de eeuw de functie van proveniers-, armen- en gasthuis. Een inhumatiegraf of geïsoleerde kistbegruving uit de 13de-14de eeuw werd gevonden direct ten zuiden van de Leie, op ca. 350 m ten zuidoosten van het projectgebied (CAI locatie 214748).

De meeste vindplaatsen hebben vanzelfsprekend betrekking op bewoning. In de Sint-Margrietstraat (CAI locatie 159915) werden resten uit de 13de eeuw opgegraven. Het ging hier om twee kuilen die veel aardewerk, baksteenresten, bot en mortelfragmenten bevatten. Op dezelfde locatie werd een bakstenen muur uit de 14de eeuw gevonden, net als een derde kuil met aardewerk, bot, mortel en puin, ditmaal uit de late middeleeuwen. Op de vindplaats Minnemeers (CAI locatie 214748) werden ophogingspakketten met aardewerk, botmateriaal en organische resten uit de 13de-14de eeuw gevonden. Mogelijk was hier een stortplaats in deze periode.

Nabij het St. Jacobshuis werden laat middeleeuwse kuilen en afvalkuilen met aardewerk, slachtafval, lederresten (schoen en riemrestanten) en metalen voorwerpen aangetroffen (CAI locatie 979706). De humeuze kuilen zijn typerend voor de inrichting van achtererven in een urbane bebouwing. Laat middeleeuwse muurwerk en overige sporen werden eveneens aangetroffen ten westen (CAI locatie 980056) en zuiden (CAI locatie 210826) van het projectgebied. De aangetroffen bewoningsrestanten liepen hier door tot in de nieuwe tijd. Ten noordwesten van het projectgebied werden afvoergoten en puinkuilen met baksteen en mortel aangetroffen (CAI locatie 224386). Deze resten staan in verband met de bouw en bewoning van het Herenhuis Voortman uit de nieuwe tijd.

Uit de nieuwste tijd zijn ook diverse bewoningssporen opgegraven (CAI locaties 980056, 159915 en 214748). Het gaat hier vooral om 19de-eeuwse muurrestanten waaronder resten van resten het 19de-eeuwse woonhuis Rosseel (CAI locaties 159915).

De omgeving van het projectgebied was van nature een relatief nat gebied (Meerhem). Om deze gebieden geschikt te maken voor bewoning of andere activiteiten dienden veelal diverse ingrepen te gebeuren. Sporen van structurele ophoging en drainagegrachten werden aangetroffen nabij de Leie, bij het Godshuishammeke (CAI locatie 979706). Al vanaf de 15de eeuw werd het terrein hier sterk opgehoogd. Om het terrein droog te krijgen werden in de 17de eeuw ook brede drainagegrachten aangelegd. Deze kaderden mogelijk binnen een complex netwerk van lokale drainagegrachten en –greppels in de onmiddellijke omgeving van de toenmalige Leieoever. Ophogingspakketten uit de nieuwe tijd werden eveneens aangetroffen ten noorden van het projectgebied (CAI locatie 211649), terwijl aan de zuidzijde van de Leie een bleekweidegracht werd aangetroffen (CAI locatie 214748).

Het nattere gebied nabij de Leie met vele bevaarbare grachten trok ook veel ambachtelijke en industriële activiteiten aan. Nabij het Godshuishammeke (CAI locatie 979706) werd mogelijk al vanaf de late middeleeuwen aan leerverwerking gedaan. In de tweede helft van de 17de eeuw werden hier alleszins twee bakstenen kalkputten geconstrueerd die vermoedelijk in verband staan met het looien van leer. Sporen van pijpenbakkerijen uit de nieuwe tijd werden aangetroffen ten zuiden (CAI locatie 157766) en zuidwesten (CAI locatie 2151312) van het projectgebied. Direct ten westen van het projectgebied werd na opheffing van de kloosterorde in 1783 een deel van de gebouwen omgevormd tot spinnerij. Ten noorden van het projectgebied werden ruimtes met muren en baksteenvloeren aangetroffen die behoren tot een industriële textieldrukkerij uit 1790 (CAI locatie 211649).

Onderzoeken

Er is nog geen archeologisch onderzoek, in welke vorm dan ook, uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied. Buiten de grenzen van het plangebied is op verschillende locaties al archeologisch onderzoek uitgevoerd. De resultaten van diverse onderzoeken zijn al globaal beschreven bij de archeologische vindplaatsen. Een bureauonderzoek direct ten westen van het onderzoeksgebied wordt hier wat nader beschreven.

Vanwege een geplande herinrichting binnen de muren van de historische site van het Kartuizerklooster te Gent, direct ten westen van huidig projectgebied, werd in 2021 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.¹² Geconcludeerd werd dat het onderzoeksgebied een hoog archeologisch potentieel vertoont. Binnen de projectzone bevindt zich mogelijk al een middeleeuwse site met walgracht. Deze site gaf vervolgens plaats aan opéénvolgend een Franciscaner klooster (vanaf de 15de eeuw) en nadien een Kartuizerklooster (16de -18de eeuw). Nadien kende de site nog een militaire bezetting (eind 18de eeuw) en een industriële fase tijdens de 19de eeuw. Belangrijk hoofdstuk in de geschiedenis van de site is de inrichting van een mechanische spinnerij en privéwoning door de gekende industrieel Lieven Bauwens. Om het archeologisch potentieel te kunnen inschatten werd geadviseerd een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven en proefputten uit te voeren. Deze werd nog niet uitgevoerd.

---

¹² Herremans & Laloo, 2021

2.2.5. HISTORISCHE BESCHRIJVING

Inleiding¹³

Een belangrijk gegeven in de geschiedenis van de stad Gent is haar ligging aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Beide rivieren hebben doorheen de eeuwen als belangrijke handelsroute dienst gedaan.

Gent had vanaf de zevende eeuw twee grote abdijen (Sint-Baafsabdij 625-650 en Sint-Pietersabdij, na 650) die mee de stad hielpen vormen. Ten gevolge van schenkingen en aankopen groeiden de abdijen uit tot de grootste grondbezitters in de Gentgouw. Als aanknopingspunt van regionale handel vormde de abdij een belangrijke aantrekkingspool. In de omgeving van de Sint-Baafsabdij ontstond dan wellicht ook een handelsnederzetting die in de 9^e eeuw vermeld wordt als *portus Ganda*. Tijdens de Noormanneninvallen in de tweede helft van de 9^e eeuw werden de abdijen verwoest. Na de verwoesting van de Sint-Baafsabdij (879/880) werd ook de *portus* verlaten.

In de eerste helft van de 10^e eeuw kende Gent twee bewoningskernen.

- Stroomopwaarts van de oude portus werd allicht tegen het einde van de 9^e eeuw of begin 10^e eeuw een nieuwe omwalde nederzetting langs de Schelde gesticht (*Portus Gandavum*). Op de Scheldeoever bevond zich een aanlegplaats met in de buurt een versterkte toren (vanaf de 13^e eeuw gekend als het Geraard de Duivelsteen) In 941 werd ten behoeve van deze portusbewoners een bidplaats opgericht, de Sint-Janskerk, op de plaats van de latere Sint-Baafskathedraal.
- Tevens werd in de vroege 10^e eeuw op een eiland tussen twee armen van de Leie een grafelijke versterking (het Gravensteen) opgericht. Dit eiland, op ca. 300 m ten zuidwesten van het projectgebied, vormde oorspronkelijk een tweedeling. Het eerste gedeelte bevatte enkel castrale gebouwen: een stenen verdedigingsstoren, een houten huis voor de graaf, de Sint-Veerlekerk, een huis voor de proost en de scholen van het Sint-Veerlekapittel. Het tweede deel bevatte een oude bevolkingsnederzetting (burgus).

Al in de loop van de 10^e eeuw groeiden beide kernen via een rechte verbinding (de Hoogpoort) aaneen tot een belangrijke middeleeuwse stad (Gandavum). In de 10^e en bij aanvang van de 11^e eeuw nam de stad een belangrijke positie in de internationale laken- en wolhandel in. De bevolkingstoename nam sterk toe en in de 11^e eeuw breidt de stad zich uit in verschillende richtingen waarbij verscheidene nieuwe markten en kerken werden opgericht. Gent groeide uit tot een van de belangrijkste steden van Noordwest-Europa. De weg Brugge – Keulen, die voor het eerst vermeld wordt in de late elfde eeuw, liep via Gent. Het economische belang van deze middeleeuwse verbinding- en handelsweg is niet te onderschatten.

Vermoedelijk in de 12de eeuw werd een eerste echte stadsomgrachting gerealiseerd door een verdedigingsgordel van natuurlijke en gegraven waterlopen, namelijk de Schelde, de Ottogracht, de Leie, de Houtlei en de Ketelvest. Een aarden wal met hierop een stadsmuur vervulde de verdediging. De toegang tot de stad werd verschaft middels (minstens) vier poorten.

Het van nature laag gelegen projectgebied lag ten noorden van deze 12de-eeuwse verdedigingsgordel. Dit moerassige terrein stond vanouds bekend als de Meerhem en was vooral in gebruik als bleekweide.

Een directe verbinding van Gent met de zee is altijd van het hoogste belang geweest voor de welvaart van de stad en haar regio. Om een zo rechtstreeks mogelijke verbinding met de Noordzee te verzekeren werd ten westen van het projectgebied al omstreeks 1251 een kanaal (de Nieuwe Leie,

---

¹³ Boone, Deneckere, e.a. 2016.

later de Lieve) naar Damme gegraven. Direct ten zuiden van het projectgebied liep het 'Meerhemvaardeken. Dit 13de-eeuwse kanaal gaf via het Sluizeken uit op de Leie en maakte lange tijd deel uit van de verbinding die Gent verbond met de zee en de Westerschelde.

In de loop van de 13de eeuw groeide de agglomeratie buiten haar eerste omheining en werden diverse nieuwe gebieden bij het grondgebied van de stad Gent opgenomen. In de loop van de 13de en 14de eeuw werd een uitgebreide verdedigingsgordel met grachten, dammen en versterkte poorten voorzien om deze nieuwe gebieden te beschermen. De nieuwe stadsversterking vormde echter geen aaneengesloten geheel maar steunde nog veelal op de talrijke onbewoonde lage gronden die door een sluizensysteem onder water konden worden gezet. De omwalling kende ook nadien nog diverse aanpassingen.

Het projectgebied lag binnen deze nieuwe verdedigingsgordel. Gezien de aanwezigheid van laag gelegen, moerassige gronden steunde in de omgeving van het projectgebied de verdediging in hoofdzaak op de inundatiestrategie. Hierbij werd een gebied onder water gezet zodat de vijand de stad niet kon naderen.

De directe omgeving van het projectgebied bleef tot in de 16de eeuw dan ook weinig bevolkt. Vooral het drassige gebied ten noorden van het Meerhemvaardeken (Kartuizerlaan - Fratersplein - Tichelrei) bleef lange tijd relatief open terrein (meersen). De kaaien (o.a. Torfbriel en Tichelrei) langs het tracé van het Meerhemvaardeken en Schipgracht trokken wel al snel diverse ambachten aan (o.a. vanaf de 14de eeuw pottenbakkers).

Hoewel het gebied nog weinig bevolkt was, werd direct ten westen van het projectgebied al in 1456 een eerste klooster opgericht. De fraters van de Derde Orde van Sint-Franciscus vestigden zich hier vermoedelijk in een bestaande hoeve met walgracht. Hun taak bestond in de zorg voor bejaarden en geesteszieken. Dank zij de schenking van Jan Rieme kon rond 1480 gestart worden met de opbouw van een klooster en de zogenaamde Weverskapel toegewijd aan Sint-Jan in Eremo.

16de eeuw

Vanaf het midden van de 16de eeuw geven historische kaarten een indruk van Gent.

Panoramisch zich op Gent (1534)

De oudste weergave van het projectgebied is terug te vinden op een panoramische weergave van Gent uit 1543 (*Ganda Gallie Belgice Civitas Maxima*). De bloei van Gent is duidelijk door de uitgestrekte en dichte bewoning.

Het projectgebied situeert zich in het noorden van de stad aan de rand van een nog grotendeels onbebouwd gebied. Een duidelijk stadomwalling of muur is hier niet aanwezig. In het natte gebied zijn behalve diverse waterlopen ook windmolens op een veelal kunstmatige molenberg aanwezig.

Op de kaart is de bevaarbare Meerhemvaardeken nabij de noordelijke natte gronden goed waarneembaar. Langsheen deze waterloop is een lange rij lintbebouwing aanwezig.

Ter hoogte van het projectgebied ligt een door muur, aarden wal en/of gracht omsloten kloostercomplex. De kloostergebouwen liggen vooral aan de zuidzijde van het complex. De kloosterkerk ligt aan de oostzijde en bevindt zich bijgevolg nabij het projectgebied. De kloostervleugels zijn georganiseerd rond een gesloten kloosterpand .

Figuur 18: Panoramisch zicht op Gent uit 1534 vanuit het oosten (bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent).

Figuur 19: Uitsneden van het panoramisch zicht op Gent uit 1534. De zone van het projectgebied is in het rood aangegeven. (bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent).

Stadsplan J. Van Deventer (1559)

Ten gevolge van het verzanden van het Zwin tegen het einde van de 15de eeuw had het Lievekanaal haar betekenis verloren. Door het graven van de Sassevaart in 1547 werd Gent via de zee verbonden zonder verdere omwegen via de Schelde en Antwerpen. Het Meerhemvaardeken vormde een verbinding van de Leie met de Sassevaart en trok veel handelsverkeer aan. Aan de Tichelrei was er een kaai waar er vooral baksteen en andere (bouw)keramische producten uit het Waasland werden verscheept. Aan de Torfbriel werd het veen uit het Meetjesland en het Waasland verscheept.

Omstreeks 1559 wordt een relatief nauwkeurige en betrouwbare stadskaart van Gent vervaardigd door J. Van Deventer. Deze kaart geeft nog een grotendeels gelijkaardig beeld als het oudere plan van 1534.

De dichte bebouwing langs het Meerhemvaardeken is goed herkenbaar. In het zuidelijke deel van het projectgebied is ook bebouwing aanwezig. Het nabij gelegen kloostercomplex is echter niet omsloten hoewel ten westen een relict van een oude gracht aanwezig lijkt. Mogelijk betreft het een kaai die gekend is uit historische bron. Rondom de kerk zijn diverse kloostergebouwen weergegeven. Het is onduidelijk in hoeverre deze zich nog in het projectgebied bevinden.

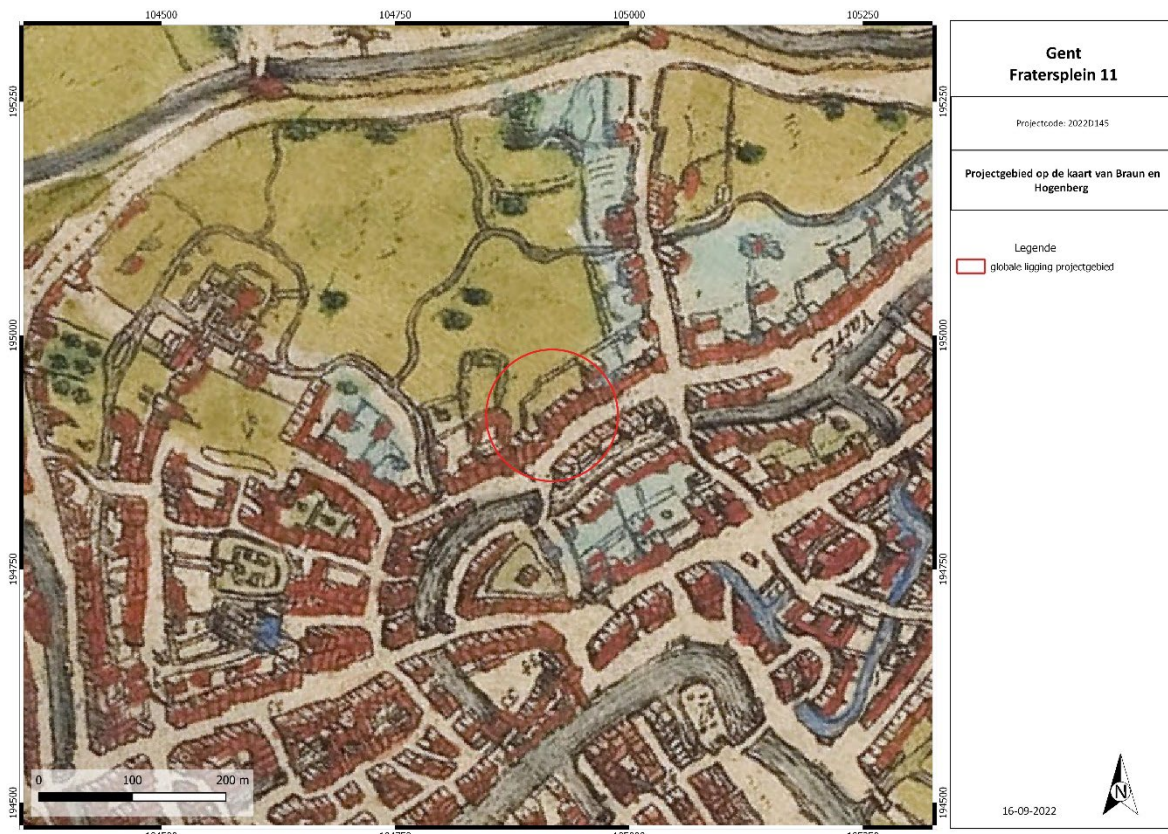

Figuur 20: Uitsnede uit het stadsplan van Jacob Van Deventer (ca. 1560) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.

Stadsplan Braun & Hogenberg (1572)

De tweede helft van de 16de eeuw werd gekenmerkt door de Tachtigjarige Oorlog (1568 – 1648) waarin Gent een belangrijke rol zou spelen. De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) zorgde ervoor dat alle waterwegen gesloten werden voor verkeer.

Op de kaart van Braun en Hogenberg uit ca. 1572 zijn evenwel nog geen grote veranderingen herkenbaar. Op deze kaart ligt de kloosterkerk meer oostwaarts van de westelijke gracht die ook verder noordwaarts staat weergegeven. Tussen de gracht en kerk staan een aantal (bij)gebouwen afgebeeld die mogelijk deel uitmaken van het kloostercomplex. Ook de noordelijke tuinzone lijkt afgesloten.

Figuur 21: Uitsnede uit het stadsplan van Braun en Hogenberg (ca. 1572) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.

Figuur 22: Detail stadsplan van Braun en Hogenberg (ca. 1572) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.

Kaart van Guicciardini (1582-1588)

Gent kende van 1577 tot 1584 een calvinistisch bewind. Om aangepast te zijn aan de oorlogsvoering werd tijdens de Tachtigjarige Oorlog rond Gent een nieuwe gebastioneerde omheining aangelegd. Hoewel de eerste werken startten in 1572 werden de belangrijkste in 1577 uitgevoerd.¹⁴ De lijn van de oude stadsomheining werd grotendeels gevolgd. De nieuwe situatie is goed zichtbaar op een plan van Guicciardini (1582-1588). Ten noorden van het projectgebied is de gebastioneerde omheining goed herkenbaar.

In 1578 werden de paters in het klooster door de calvinisten verdreven. De verlaten kloostergebouwen werden in 1583 ingenomen door de kartuizers van Rooigem, een contemplatieve orde, wiens klooster op Rooigem door de calvinisten was vernield. Op 1 maart 1583 werd de akte van overname-schenking verleden. In oktober 1584 trokken de kartuizermonniken naar hun priorij en gaven het de naam Sint-Bruno in Eremo.

De kartuizermonniken moesten de gedeeltelijk verwoeste gebouwen weer optrekken en/of herstellen. Hoewel op de kaart van Guicciardini de omgeving van het projectgebied en het nabijgelegen klooster nog identiek staat afgebeeld als op de kaart van Braun en Hogenberg, herstelde de kartuizermonniken al in de 16de eeuw de gedeeltelijk verwoeste gebouwen. Op de kaart van Guicciardini is echter nog steeds dezelfde voorgaande situatie afgebeeld.

Figuur 23: Uitsnede uit het stadsplan van Guicciardini (ca. 1582-1588) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.

17de eeuw

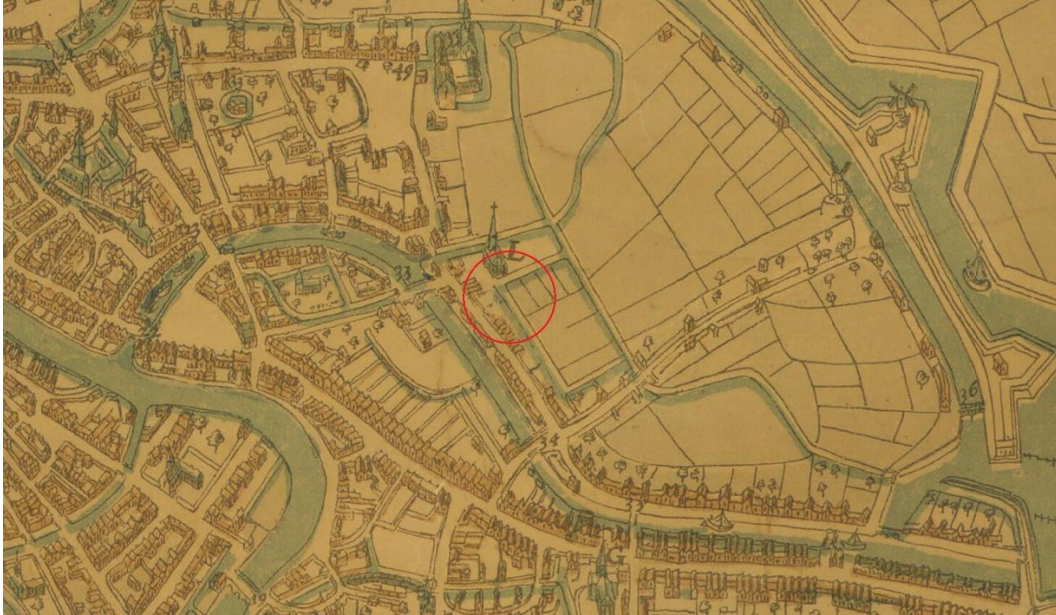
In de zeventiende eeuw kende Gent een langzame heropleving die zich uit in het stijgende bevolkingsaantal. Vele kloosters vestigden zich in de stad, kerken en openbare gebouwen werden hersteld en opgericht. In deze periode werd ook het versteningsproces van woonhuizen gestimuleerd en intensief doorgevoerd.

In het begin van de 17de eeuw werd ook het ten westen gelegen klooster uitgebreid en werden hierrond een aantal kluisen gebouwd. Het klooster werd gebouwd rond een centrale pandgang met onder andere een refter en kapittelzaal.

¹⁴ <https://id.erfgoed.net/themas/14751>

Kaart van Jacques Horenbault (1619)

De kaart van Horenbault biedt weinig detail met betrekking tot de omgeving van het projectgebied. Hoewel het kloostercomplex duidelijke wijzigingen heeft ondergaan is op deze kaart alleen een kloosterkerk afgebeeld. Wel geeft de kaart een beter beeld van de aanwezige waterlopen. Zo lijkt het projectgebied te behoren tot een rechthoekig omgracht perceel. In het zuidelijke deel is nog steeds bewoning aanwezig.

Figuur 24: Uitsnede van het stadsplan van Horenbault (ca. 1619) met globale ligging van het projectgebied. © Cartesius s.d.

Figuur 25: Uitsnede van het stadsplan van De Wit (ca. 1650) met globale ligging van het projectgebied. © Cartesius s.d.

Kaart van Frederik De Wit (1649)

Onder prior Laurentius Serjans (1642-1651) verleende de stad toestemming tot herstel van de kaai nabij het klooster, mits de kloosterkerk werd opengesteld voor de omwonenden.

De kaart van F. De Wit uit omstreeks 1649 toont het projectgebied en omgeving na het herstel van de kaai. De kaart verschaft weinig detail omtrent de gebouwsamenstelling van het kloostercomplex. Duidelijk is wel dat het noordelijke deel van het projectgebied tot een grote tuin behoorde waar nog diverse waterlopen aanwezig zijn. Langs de zuidzijde zijn gebouwen met achtererven aanwezig.

Tweede helft 17de eeuw.

In de 2de helft van de 17de eeuw werd de gebastioneerde omwalling van Gent verder voltooid en op verschillende plaatsen versterkt. Er werden onder meer forten en diverse vooruitspringende bastions gebouwd.

Kaarten uit de 2de helft van de 17de eeuw geven geen nieuwe informatie met betrekking tot het projectgebied. Veelal wordt nog steeds de situatie van oudere kaarten overgenomen. Nochtans blijkt uit historische bronnen dat de directe omgeving van het projectgebied heel wat wijzigingen heeft ondergaan.

De ten westen van het projectgebied gelegen kloosterkapel was te klein geworden en prior Laurentius (1642-1651) had al het voornemen voor de bouw van een grotere kerk. Toch werden de bouw van een grotere kloosterkerk en verdere uitbreidingen pas gerealiseerd onder prior Justus de Nokere (1651-1661).

- Eerst en vooral werd een oorspronkelijk 15de-eeuwse gebouw in de voortuin omgebouwd tot een afzonderlijke woning voor de prior. De priorswoning was een gebouw in bak- en zandsteen van twee bouwlagen met zadeldak en dakkapellen en zijgevels met trapgevels. Later liet de prior tussen dit huis en de refter een toren bouwen.
- De bouw van de kerk werd toevertrouwd aan meester-metselaar Tobias d'Oosterlinck. Op 30 januari 1659 tekenden de prior en Tobias het contract. De meester-metselaar zou een grote kloosterkerk bouwen naar de plannen geleverd door de kartuizers. Joos Vriels stond in voor het inmiddels verdwenen houtsnijwerk. Reeds in 1660 was de bouw voltooid. Onder het hoofdaltaar lag de grafkelder van de familie de Vaernewyck die financiële steun leverde voor de projecten.
- Ook het klooster werd uitgebreid. Tussen het priorshuis en de kerk kwam het kerkhof met een galerij, aan oost- en westzijden omsloten door respectievelijk de refter en de kapittelzaal. Dit afgesloten gedeelte is het kleine *claustrum* of kleine pand. Rond het grote *claustrum* of grote pand was een overdekte galerij, waaraan de kluizen van de monniken lagen.

Onder prior Hugo van Molinghen (1668-1673) werd het klooster verder uitgebouwd en in 1668 werden verschillende werken uitgevoerd aan het grote *claustrum*.

Tijdens de negenjarige oorlog (1688-1697) diende een gedeelte van het klooster als kruitmagazijn voor de Engelse artillerie. Pas in 1696 werd het klooster door de Engelsen ontruimd.

18de eeuw

De 18de eeuw begon in de nasleep van de oorlogen tegen Lodewijk XIV en kende in eerste instantie een achteruitgang. Onder het Oostenrijks bewind (1714-1792) kon de stad Gent terug groeien. Handel en nijverheid werd gestimuleerd en de eerste fabrieken werden opgericht. Aan de bevaarbare waterlopen kwamen de eerste Gentse industriezones. Vanaf de 18de eeuw zijn ook diverse landmeterskaarten bekend.

Kaart van Villaret (ca. 1741-1748)

De kaart van Villaret (ca. 1741-1748) geeft nog weinig nieuwe informatie over het projectgebied. De kaart biedt weinig detail. De bebouwing langs het Meerhemvardeken is niet weergegeven en ter hoogte van het kloostercomplex wordt alleen een kerk afgebeeld. De tuin waartoe het noordelijk deel van het projectgebied behoort is schematisch herkenbaar.

Figuur 26: Kaart van Villaret (1741-1748 n.C.) met globale aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen.

Kaart uit 1756

Een stadsplan van Gent uit omstreeks 1756 geeft een beter inzicht. Uit deze kaart blijkt nog steeds bebouwing aanwezig langs het Meerhemvardeken (zuidelijke deel van het projectgebied).

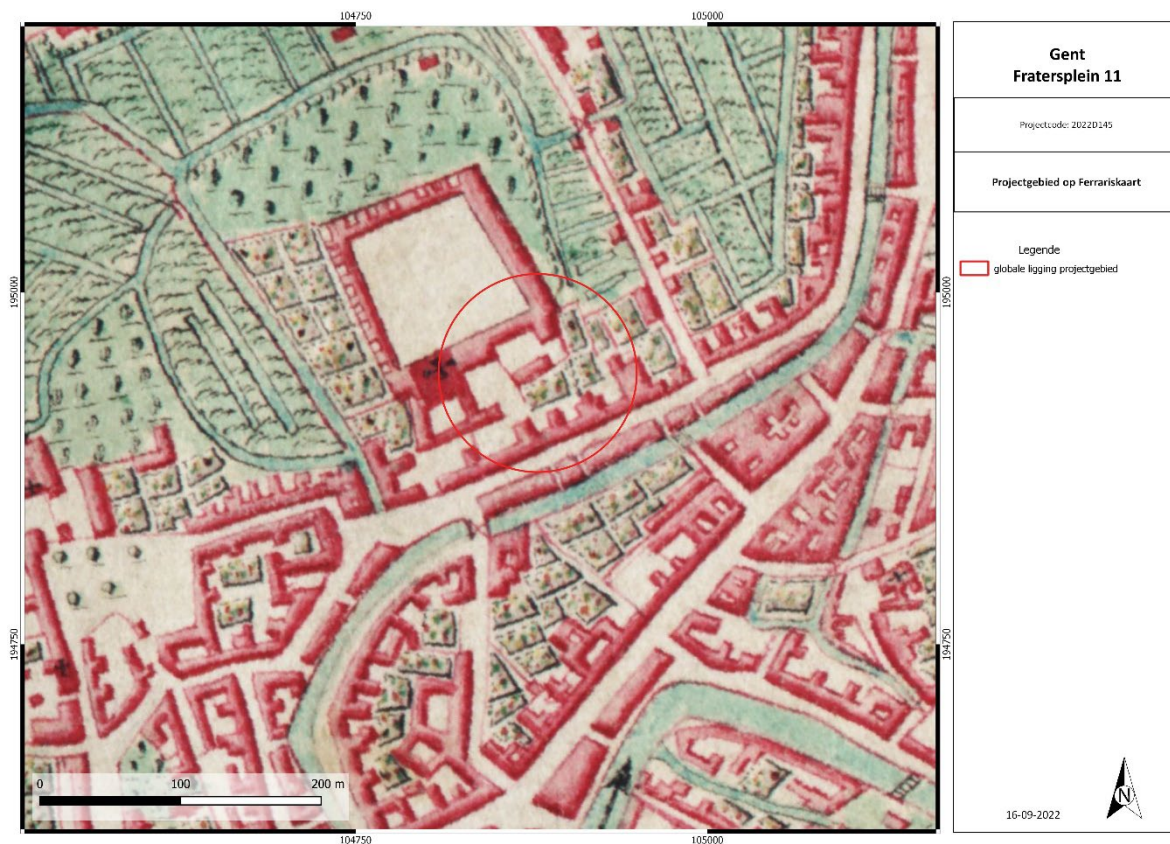
De gebouwen van het in de 17de eeuw uitgebreide kloostercomplex bevinden zich direct ten westen en ten noorden van het projectgebied. Het grote pand, ten noordwesten van het projectgebied, blijkt aan de zuidwestzijde niet omgeven door bebouwing. Hoewel de grotere kloosterkerk staat weergegeven direct ten westen van het projectgebied, is het zuidelijke 17de-eeuwse kleine pand niet direct herkenbaar. Wel lijkt al langs het Fratersplein in het zuiden een aaneengesloten vleugel aanwezig te zijn die samen met oostelijke en westelijk bebouwing een grotere rechthoekige ruimte vormt.

Ferrariskaart (ca. 1771-1778)

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, beter gekend als de Ferrariskaart (ca. 1771-1778) is het grote pand wel volledig omgeven door een overdekte galerij waar ook de kluisen van de monniken lagen. Ook het direct ten westen van het projectgebied gelegen kleine pand met ondermeer kerkhof, kerk, priorwoning, refter en kapittelzaal is op deze kaart herkenbaar. Het is niet volledig duidelijk of de oostelijke vleugel met refter nog (deels) in het projectgebied lag.

Figuur 27: Uitsnede van een stadsplan van Gent uit 1756 met globale ligging van het projectgebied. (bron: Cartesius).

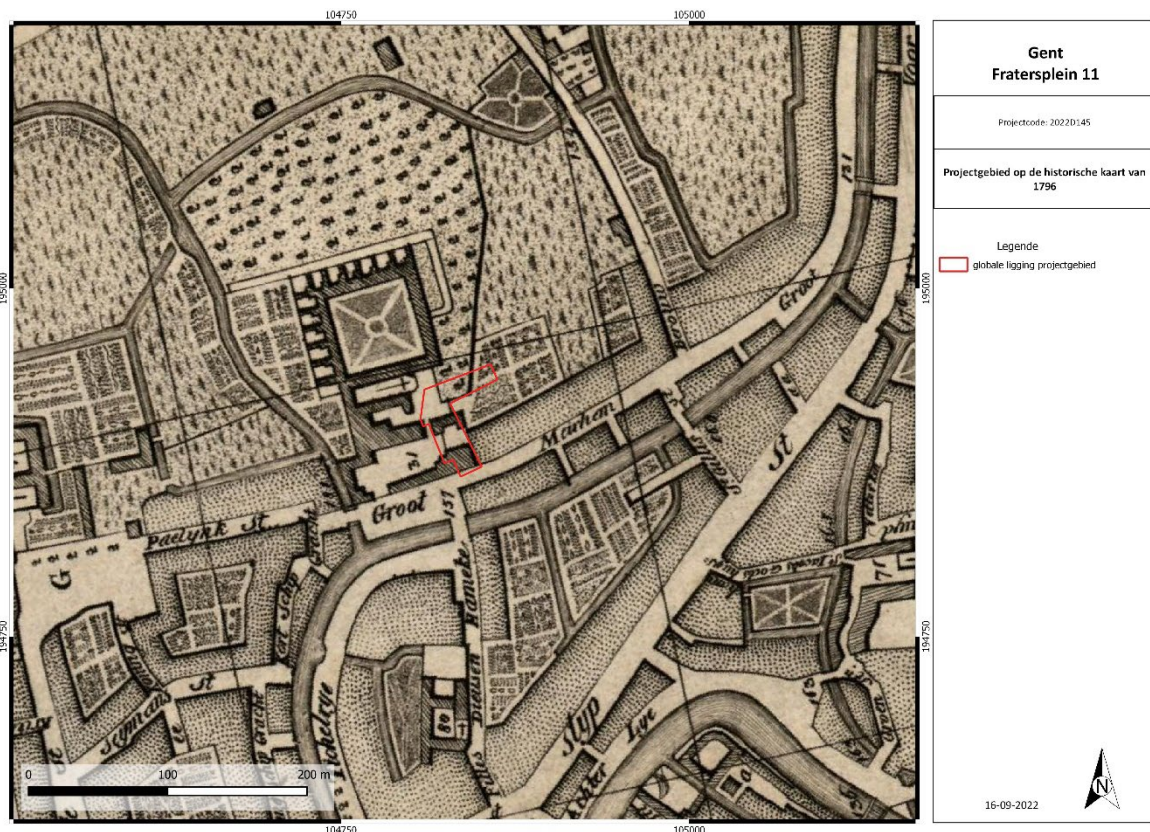
Figuur 28: Ferrariskaart (1771-1778 n.C.) met globale aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Kaart uit 1796

In 1783 onder Keizer Jozef II werd het klooster opgegeven en alle goederen openbaar verkocht. In deze periode waren de gebouwen ook in gebruik als kazerne voor doortrekkende Oostenrijkse troepen. In 1790 keerden een aantal monniken kortstondig terug en starten met de heropbouw van de religieuze gebouwen. In 1792 kwam definitief een einde aan het kartuizerleven op het Meerhem omdat de monniken niet meer aan hun financiële verplichtingen konden voldoen.

Tussen 1792 en 1795 werd het klooster een militair hospitaal voor het Franse en het Oostenrijkse leger. De Oostenrijkers lieten hoognodige herstellingen uitvoeren.

Een kaart van Gent uit 1796 geeft nog een overzicht van de omgeving van het projectgebied op het einde van de 18de eeuw. Het kloostercomplex is nog steeds aanwezig. Afhankelijk van de georeferering behoort het projectgebied nog tot het oostelijke deel van het complex of ligt hier direct ten oosten van. Alleszins is in het zuidelijke deel van het projectgebied bebouwing aanwezig. Het noordelijke deel van het projectgebied is in gebruik als tuin.

Figuur 29: Uitsnede van een stadsplan van Gent uit 1796 met globale ligging van het projectgebied. (bron: Cartesius).

19de eeuw

In het kader van de hervormingspolitiek van Jozef II werd vanaf 1781 geleidelijk met de ontmanteling van de Gentse vesten gestart en werden ook de meeste stadspoorten gesloopt.

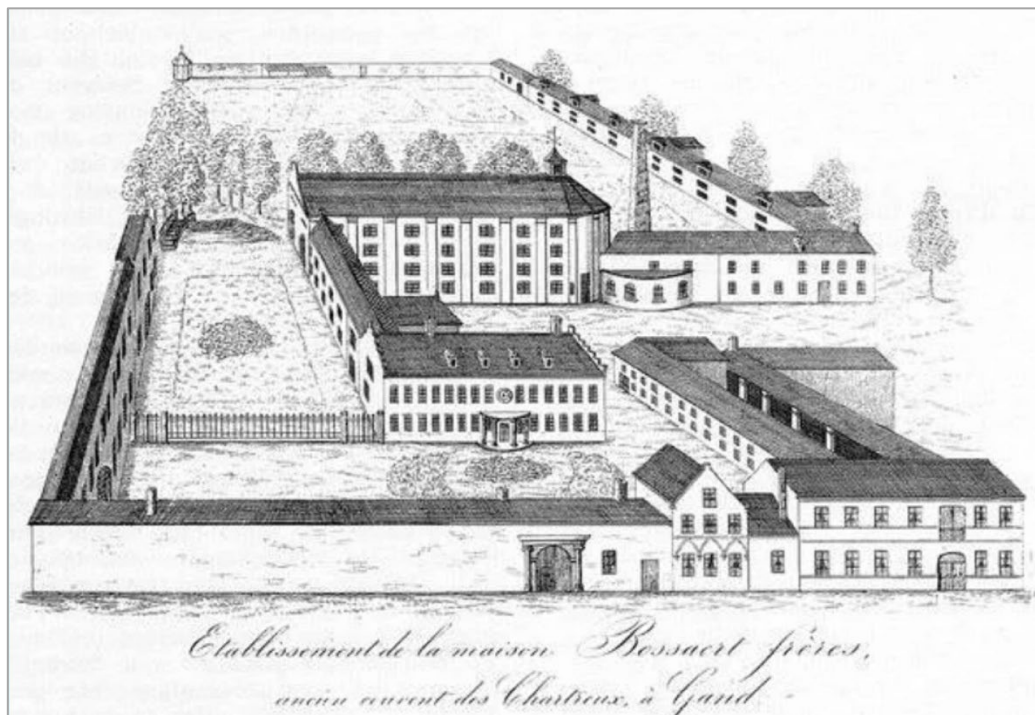
Na 1795 werd ook het hospitaal in het kloostercomplex opgeheven en als nationaal goed verbeurd verklaard. Een aantal bijgebouwen werden afgebroken en andere werden verkocht.

Vanaf het einde van de 18de eeuw vormden diverse gronden tussen de stadvesten en de waterlopen een belangrijke aantrekkingspool voor manufacturen en industrieën.¹⁵ Ook het voormalige kloostercomplex kreeg een voornamelijk ambachtelijke en industriële invulling. De firma Troiller & Cie kocht met een ex-kloosterling Huypens het eigenlijke klooster. In 1798 huurde Pierre-Abraham Van Loo, een beenhouwer en wagenmaker de gebouwen en richtte er een slagerij in en paardestallen. Daarna deed het enige tijd dienst als danszaal.

In 1797 kocht textielindustriële Lieven Bauwens de kloostergebouwen op om er aanvankelijk een leerlooierij in te richten en omstreeks 1800 een mechanische spinnerij en weverij. Hij verbouwde de kloosterkerk tot fabrieksgebouw door er drie verdiepingen in onder te brengen en de ramen aan te passen. De voormalige priorswoning werd gewijzigd tot een luxueuze woning met lusttuin (1803). Bauwens vernieuwde voortdurend zijn fabriek en had in één van de oude kloostergebouwen een magazijn ondergebracht voor de opslag van de afgewerkte producten. Achter de kerk stond een gebouw dat hij als kaardenmakerij inrichtte. Later werd hier ook een stoommachine in een stoomhuisje geplaatst. Van een soort schuur maakte hij een stapelplaats voor de grond- en brandstoffen. De vleugel langs het huidige fratersplein wordt ingericht als paardenstallen en koetshuis.

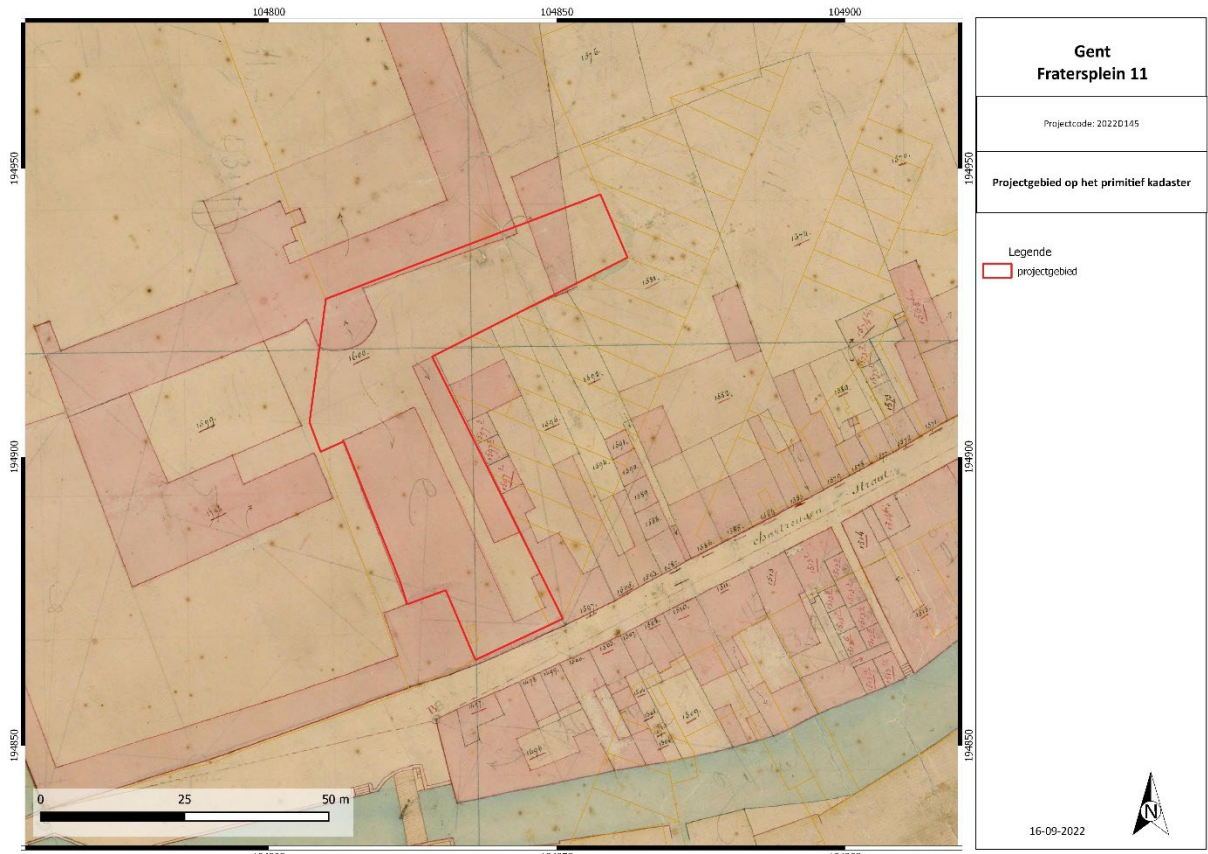
Met de afkondiging van het Continentale Stelsel door keizer Napoleon in 1806 werd de facto alle handel tussen het Europese continent en Groot-Brittannië verboden. Bauwens zag zich genoodzaakt werknemers af te danken en sloot zelfs tijdelijk de fabriek in 1811 om terug op te starten in 1812. Hij ging echter volledig overkop in 1814. Zijn eigendommen werden aangeslagen en verkocht aan de gebroeders Bossaert.

In 1814 sloten Engeland en Amerika na de Tweede Vrijheidsoorlog vrede en ondertekenden dit te Gent. Een deel van de delegatie huisde in het oude verblijf van Lieven Bauwens (priorswoning). Het verdrag werd getekend in de zogenaamde spiegelzaal.

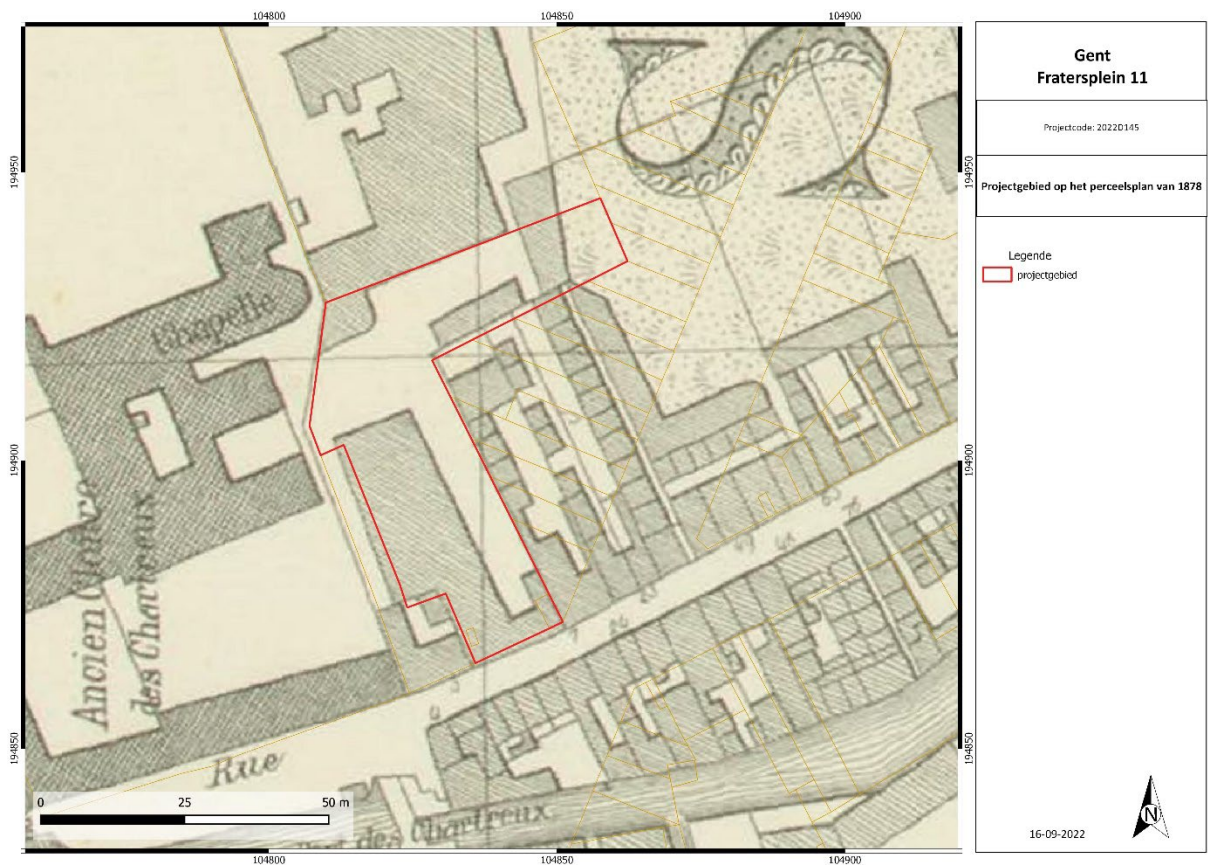

Figuur 30: Tekening van het herbouwde kloostercomplex uit het begin van de 19de eeuw. Het projectgebied situeert zich rechtsonder. © www.gent-geprent.com/

¹⁵ <https://id.erfgoed.net/themas/14751>

Figuur 31: Projectgebied op het primitief kadaster (ca. 1830-1833). © Cartesius s.d.

Figuur 32: Projectgebied op het perceelsplan van 1878. © Cartesius s.d.

Primitief kadaster (1830 – 1833)

Het primitief kadaster uit de periode 1830-1833 geeft voor het eerst relatief nauwkeurig de percelering en de bebouwing weer. Op basis van deze kaart kan het projectgebied meer nauwkeurig geprojecteerd worden. Een groot deel van het projectgebied blijkt bebouwd, mogelijk deels door gebouwen van het kloostercomplex. In het noordwestelijk deel van het projectgebied is bebouwing aanwezig die mogelijk nog toebehoort aan de verbouwingen van Bauwens. Ook in het meest noordoostelijke deel van het projectgebied is bebouwing aanwezig.

Perceelsplan (1878)

In 1844 kreeg de site opnieuw een religieuze invulling wanneer de voormalige fabriek van Bauwens in gebruik werd genomen door de broeders van Sint-Jan de Deo. De paardenstallen en het koetshuis aan de straatkant werden afgebroken om plaats te ruimen voor een portiersloge, spreekkamers en kamers voor een open afdeling voor zieke kostgangers. Ook de vroegere kloosterkerk en fabrieksruimte werden grotendeels ontmanteld en omgebouwd tot een kapel. Een nieuwe (en later verhoogde) vleugel voor de kloostergemeenschap werd tegen de kerk gebouwd (met o.a. keuken, een refter, een recreatiezaal, slaapkamers en een washuis). Aan de westzijde werd een U-vormig complex gebouwd.

Een perceelsplan uit 1878 geeft de aangebrachte wijzigingen aan het kloostercomplex weer. Ook in het projectgebied zijn wijzigingen opgetreden. In het zuidelijke deel is de bebouwing langs de oostgrens verdwenen. In het noordelijke deel is de bebouwing iets toegenomen. Hoewel het projectgebied nog steeds grotendeels bebouwd is, lijkt een voormalige achterbouw in het projectgebied verdwenen.

Globale evolutie 19de eeuw – 1ste helft 20ste eeuw.

De evolutie van het projectgebied en de omgeving is goed te volgen aan de hand van diverse kaarten. Hieruit blijkt dat vanaf het midden van de 19de eeuw de bebouwing ten noorden van het projectgebied sterk toeneemt.

Op de topografisch kaart van 1910 is ook het stratenplan in de omgeving gewijzigd. Meest markant is de aanleg van de Tolhuislaan in 1903. Een aantal nieuwe straten met vooral sociale woonfunctie werden eveneens aangelegd.

In de 19e eeuw was het Meerhemkanaal gedegradeerd tot een open riool en werd na de cholera-epidemie van 1866 (met 919 doden in het Meerhemkwartier) in diverse campagnes gedempt (1870-1902, 1902-1906, 1948, 1963). Op de topografisch kaart van 1910 blijkt het kanaal direct ten zuiden van het projectgebied gedempt.

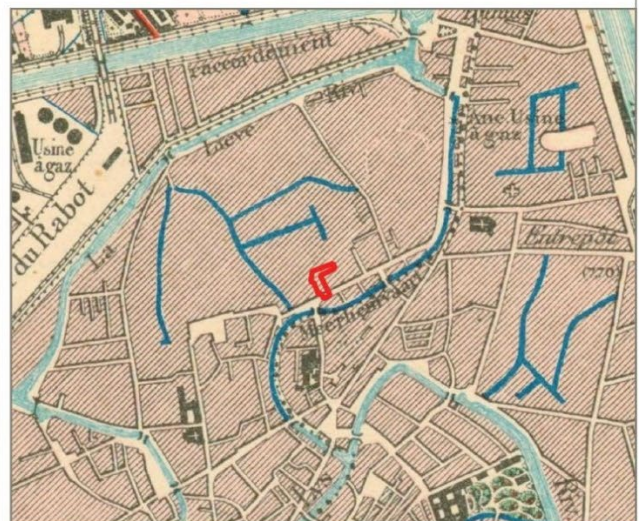
Het onderzoeksgebied omstreeks omstreeks 1829.

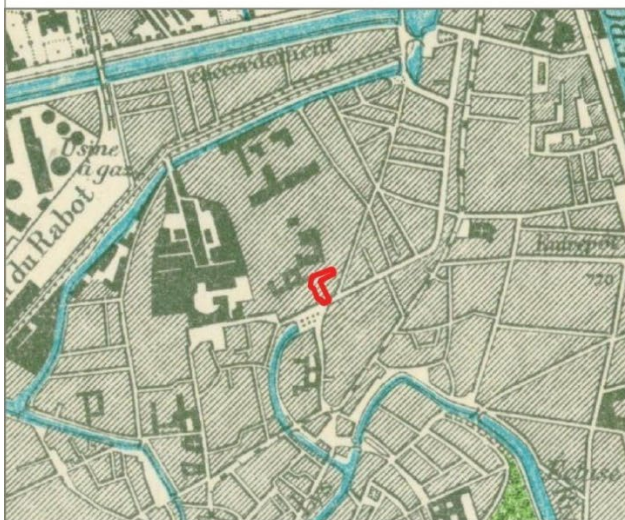
Het onderzoeksgebied omstreeks 1844.

Het onderzoeksgebied omstreeks 1863.

Het onderzoeksgebied omstreeks 1893.

Het onderzoeksgebied omstreeks 1910.

Het onderzoeksgebied omstreeks 1937.

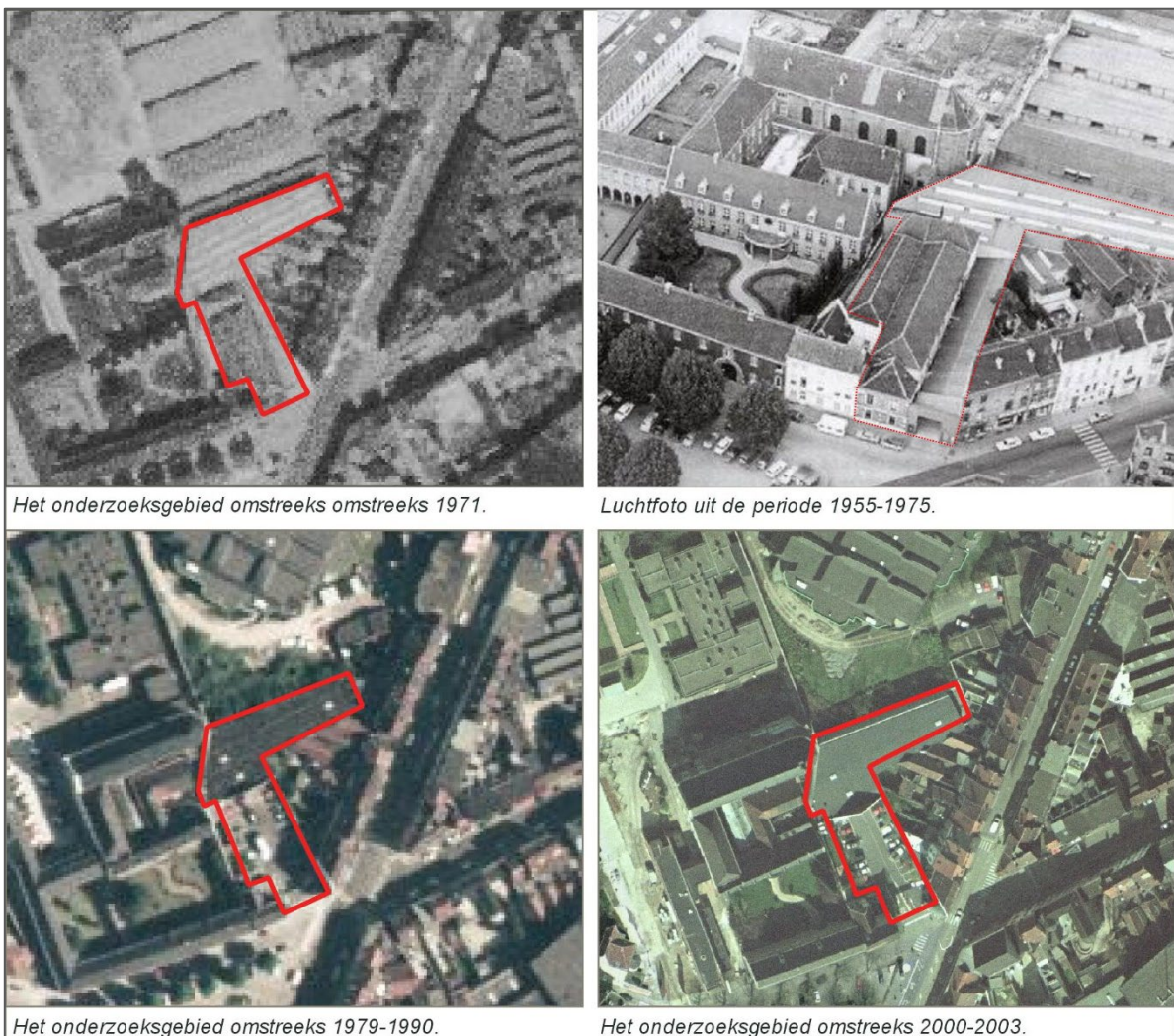
Figuur 33: Ontwikkeling projectgebied en omgeving vanaf de 19de tot en met de eerste helft van de 20ste eeuw.

© Cartesius s.d.

De 2de helft van de 20ste eeuw

In 1946 kwam het einde van de congregatie van Sint-Jan de Deo. Van dan af wordt het direct westelijk gelegen complex uitgebaat als psychiatrische instelling en als dusdanig ook ingericht en verbouwd. Er zijn treden hier nog diverse bouwfases op (o.m. 1961, 1968, 1971 en 1973). De belangrijkste wijzigingen zijn de bouw van "revalidatiecentrum Meerhem" (1972) en de bouw van een psychiatrisch ziekenhuis (1989). Ten westen van het projectgebied wordt een scheidingsmuur opgetrokken.

Luchtfoto's geven goed de evolutie in de 2de helft van de 20ste eeuw weer. Ook in het projectgebied treden diverse wijzigingen op. Omstreeks 1970 blijkt het projectgebied volledig bebouwd. Het lijkt hier grotendeels om loodsen te gaan hoewel aan het Fratersplein ook een woonhuis aanwezig is. De zuidelijk gelegen loodsen lijken een vroegere oorsprong te hebben maar de precieze ouderdom is onbekend. In de periode 1979-1990 is het woonhuis met de aangrenzende bebouwing afgebroken ten behoeve van een parking. De noordelijk gelegen (en later gebouwde) bebouwing is nog steeds aanwezig.

Figuur 34: Evolutie van het projectgebied in de 2de helft van de 20ste eeuw. © Geopunt Vlaanderen & www.gent-geprent.com/.

Huidige toestand

De nieuwe situatie is op luchtfoto's uit het begin van de 21ste eeuw goed waarneembaar. De huidige toestand is dan al grotendeels tot stand gekomen.

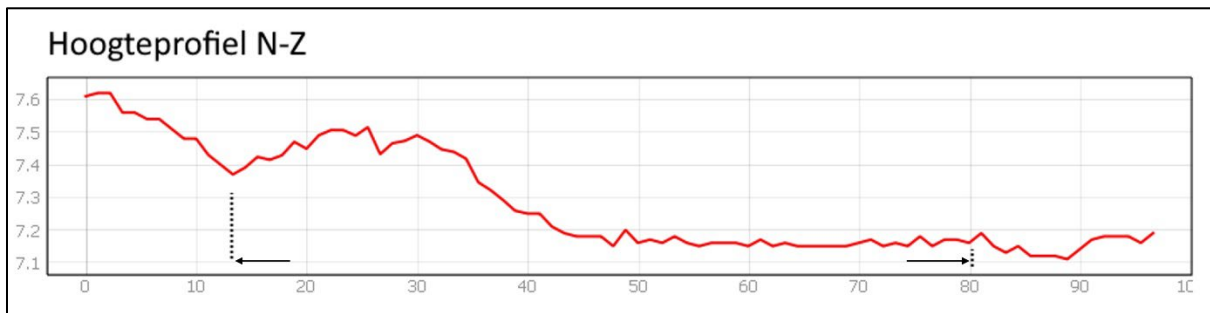

Figuur 35: Luchtfoto uit 2020 met aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

Figuur 36: Het projectgebied op het DHM (Hillshade). © Geopunt Vlaanderen s.d.

Het terrein binnen het projectgebied is relatief vlak met een maaiveldhoogte die varieert van grofweg 7,5 m in het noorden tot 7,1 m in het zuiden. Gezien de ligging in een historisch stadscentrum geeft de huidige maaiveldhoogte echter geen inzicht in de historische hoogtes.

Figuur 37: Huidig hoogteprofiel. © Geopunt Vlaanderen s.d.

2.2.6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Op basis van het bureauonderzoek kan een iets meer gespecificeerde verwachting voor het projectgebied worden opgesteld. Deze geeft inzicht in de aard en de ouderdom (inclusief omvang en uiterlijke kenmerken), (diepte)ligging, en gaafheid van eventueel aanwezige archeologische resten.

Aard vindplaatsen

Gent ontwikkelde zich nabij de samenloop van de Schelde en Leie. Het projectgebied bevindt zich aan de noordrand van het oude stadscentrum dat vanwege de bebouwing niet gekarteerd is op de bodemkaart. Op basis van de beschikbare bronnen kan gesteld worden dat het projectgebied lag in laaggelegen alluviaal gebied van de Leie dat vanouds bekend stond als de Meerhem, een relatief nat tot moerassig terrein.

De aanwezigheid van archeologische vindplaatsen hangt samen met de natuurlijke landschappelijke gesteldheid. In de loop van de tijd zijn er duidelijke verschillen in locatiekeuzen te onderscheiden.

Vindplaatsen jager-verzamelaars

Uit een ruimtelijke analyse van het landschap blijkt dat vindplaatsen van jagers-verzamelaars in vrijwel alle gevallen te vinden zijn op de overgang van nat naar droog (de zogenaamde gradiëntzone). Het plangebied ligt echter in een van nature laag gelegen en nat gebied. Gradiëntzones komen hier vooral voor nabij de dekzandhoogtes. Derhalve heeft het projectgebied een lage potentie op vindplaatsen van jager-verzamelaars hoewel het voorkomen van losse vondsten of zeer tijdelijke kampementen niet geheel is uitgesloten.

Nederzettingen van landbouwende gemeenschappen (pre-/protohistorie t/m volle middeleeuwen)

Met de introductie van de landbouw werd de mate waarin gronden geschikt waren om te beakkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mens. De oudste akkergronden werden aangelegd op de van nature vruchtbaarste gronden en moesten bovendien goed ontwaterd zijn. Het projectgebied situeert zich in een van nature relatief nat gebied dat minder geschikt was voor bewoning. Deze gebieden vormden veelal uitstekende graslanden. Voor het projectgebied geldt dan ook een lage tot middelhoge potentie voor resten van landbouwende gemeenschappen uit de pre-/protohistorie tot en met de Romeinse tijd.

Hoewel van nature het projectgebied minder geschikt is voor bewoning, zijn ten westen van het projectgebied scherven gevonden die dateren in de vroege middeleeuwen. Een vroeg-middeleeuwse vindplaats in de omgeving is bijgevolg niet geheel uit te sluiten. Ook is er sprake van een site met walgracht in de directe omgeving van het projectgebied die nog in de volle middeleeuwen kan dateren. Restanten van deze site kunnen nog in het projectgebied aanwezig zijn. Derhalve geldt voor het projectgebied een middelhoge potentie op vindplaatsen uit de vroege en volle middeleeuwen.

Stadsontwikkeling (Late middeleeuwen t/m nieuwe tijd)

Vanaf de late middeleeuwen maakt het projectgebied deel uit van de historische stadskern van Gent. De aanleg van het 'Meerhemvaardeken' in de 13de eeuw ten zuiden van het projectgebied trok ook ambachten en bewoning in dit van nature relatief natte gebied aan. Waarschijnlijk ontstond al relatief snel een weg met bewoning langs dit kanaal. Het zuidelijk deel van het projectgebied, dat langs deze gracht grenst, is zeker vanaf de 16de eeuw bebouwd en zal bijna continu bebouwd blijven.

Met uitzondering van de lintbebouwing langs het kanaal, bleef de bewoning relatief dun. Omstreeks het midden van de 15de eeuw betrokken Franciscaners de vermoedelijke site met walgracht die direct nabij of deels in het projectgebied gelegen is. Zij starten al spoedig met de bouw van een volwaardig kloostercomplex. Nadat de Kartuziers het klooster op het einde van de 16de eeuw overnamen werd het

klooster diverse malen gerenoveerd en uitgebreid (eind 16de en begin 17de eeuw; medio 17de eeuw; eind 17de eeuw). De in de 17de eeuw gebouwde grote kloosterkerk bevindt zich direct ten westen van het projectgebied. Uit historische kaarten blijkt het projectgebied deels te behoren tot een oostelijk gelegen tuin waar diverse greppels voorkwamen. Het is gezien de nabijheid van het klooster zeker niet uitgesloten dat restanten van het klooster (en de voorgaande omgrachte site) zich nog in het projectgebied bevinden. Op het einde van de 18de eeuw werden de kloostergebouwen meermaals in gebruik door militairen (Engelse en Oostenrijkse troepen).

Stadsontwikkeling (nieuwste tijd)

Na het einde van de kartuizergemeenschap in 1792 kregen de kloostergebouwen een industrieel gebruik. Lieven Bauwens bouwde het complex in het begin van de 19de eeuw uit tot mechanische spinnerij. Het industrieel gebruik had ook invloed op het projectgebied. Een groot deel van het projectgebied blijkt omstreeks het midden van de 19de eeuw bebouwd waarbij ook restanten t.b.v. de spinnerij zich in het projectgebied bevinden. Er geldt dan ook een hoge potentie op resten van industrieel gebruik.

De bebouwing in het projectgebied neemt in de 20ste eeuw verder toe. Omstreeks 1970 blijkt vrijwel het gehele gebied bebouwd. diverse bouwfases hebben ook invloed gehad op het projectgebied. In het laatste kwart van de 20ste eeuw wordt in het zuidelijke deel van het projectgebied de bebouwing afgebroken t.b.v. een parkeerplaats.

Diepteligging

Als gevolg van een langdurige concentratie en op één plaats geconcentreerde bewoning heeft zich in een oude kern vaak een grote hoeveelheid informatie opgestapeld: oude bewoningslagen worden afgedekt door jongere, nieuwe funderingen worden op oude muurresten gebouwd. Ophogingspakketten (o.a. puinlagen) vooral bekend in oude stadskernen waar sprake is van zeer intensieve bewoning. Afhankelijk van de aanwezigheid en dikte van dergelijke oudere ophogingspakketten (stadskern) kunnen sporen voorkomen vanaf het huidige oppervlak tot aan de basis van dit ophogingsdek.

Gaafheid en conservering

Vooraf van vindplaatsen van jagers-verzamelaars wordt verwacht dat ze grotendeels verstoord zijn vanwege de eeuwenlange activiteiten die in het gebied hebben plaats gevonden. De zogenaamde artefacten (met name vuursteen) vormen bij vindplaatsen van jagers-verzamelaars de voornaamste informatiebron. Wanneer deze worden verplaatst, verdwijnt onder meer informatie over de interne structuur van de vindplaats en ook de locatie en aard van bepaalde activiteiten die ter hoogte van de vindplaats hebben plaatsgevonden.

De informatiewaarde van landbouwende, meer sedentaire culturen wordt gedragen door grondsporen (kuilen, funderingen, etc...). Deze vindplaatsen zijn minder afhankelijk van erosie waardoor inzicht kan worden verkregen in het voorkomen van structuren. Bij de aanwezigheid van een dik ophogingspakket kunnen oudere resten nog goed bewaard zijn gebleven. Latere graafactiviteiten hebben waarschijnlijk wel oudere sporen deels verstoord.

Onder droge omstandigheden is de conservering van organisch materiaal slecht. Veelal is alleen keramiek en steen bewaard gebleven. In nattere omstandigheden, zoals de greppels, kunnen organische restanten ook goed bewaard zijn gebleven.

Landschappelijke situatie	zandstreek
Tertiaire afzettingen	Formatie van Gentbrugge: Lid van Vlierzele
Quartaairgeologisch	Vlaamse vallei: zandige fluviatiele afzettingen uit het Vroeg - en Midden Weichseliaan (F) op valleibodemgrind (Gv) uit het Vroeg Weichseliaan; In het Holoceen afgedekt door alluviaal leemhoudend tot zuiver zand (K)
Geomorfologie	Vallei van de Leie; relatief nat tot (noordelijk gelegen) moerassig gebied
Bodemkundige eenheden	Niet gekarteerd wegens bebouwing; vermoedelijk antropogene bodem (ophoging) op relatief natte alluviale bodems (variërend van lemig zand en zandleem tot klei) zonder profielontwikkeling
Ouderdom afzettingen	Holoceen
Verwachte archeologisch relevante lagen	Vindplaatsen jager -verzamelaars - lage potentie, losse vondsten mogelijk Pre-/protohistorie t/m romeinse tijd - lage potentie, losse vondsten mogelijk Vroege t/m volle middeleeuwen - middelhoge potentie Late Middeleeuwen t/m nieuwe tijd - hoge potentie bewoning en achtererven (zuidelijke deel); - hoge potentie resten gerelateerd aan het westelijk gelegen kloostercomplex - lage tot middelhoge potentie militair gerelateerd vondsten Nieuwste tijd - hoge potentie resten gerelateerd aan industrieel gebruik
Verwachte diepteligging van archeologisch relevante lagen	Diverse niveaus vanaf maaiveld tot onder antropogeen dek
Verwachte gaafheid van archeologisch (verwachte) lagen	-Steentijdvindplaatsen: vermoedelijk lage informatiewaarde -Vindplaatsen grondsporen: gaafheid afhankelijk van dikte antropogene ophogingsdek en latere graafactiviteiten.

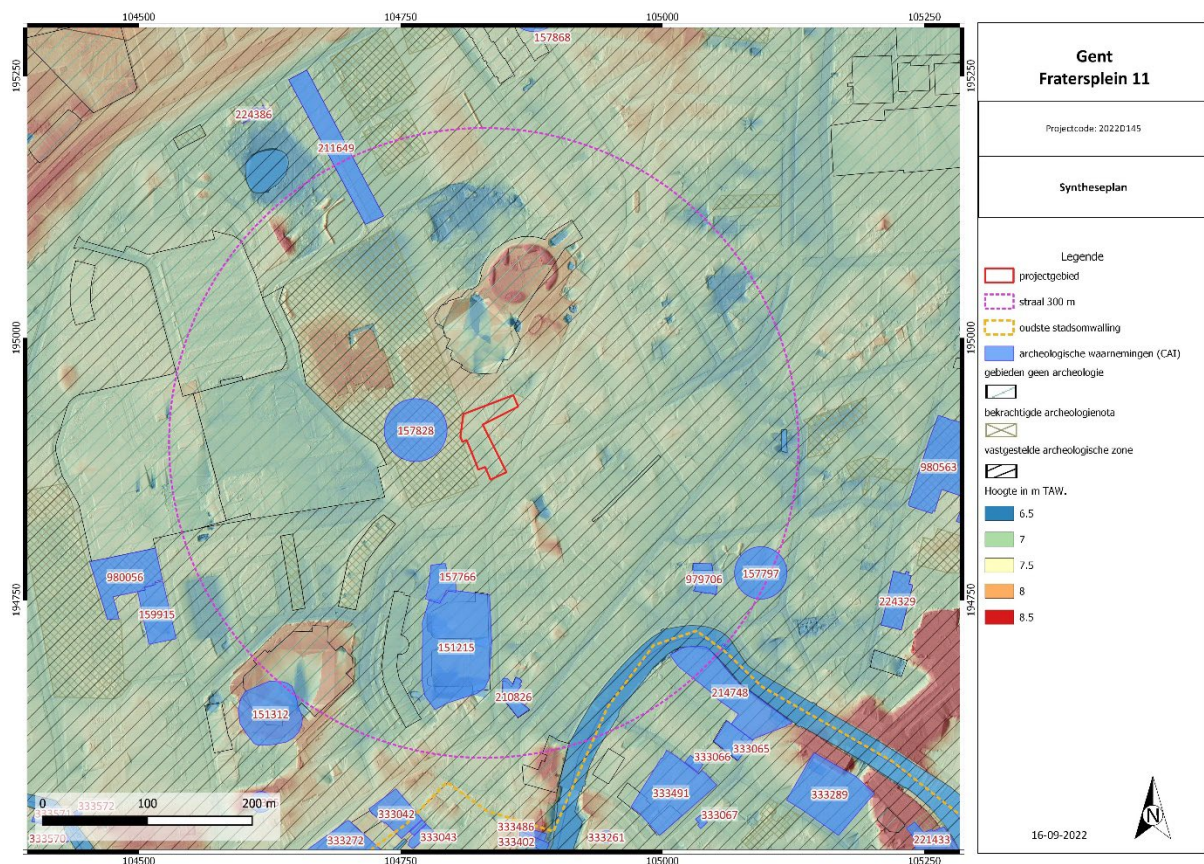
Samenvatting bureauonderzoek en archeologische verwachting

2.2.7. SYNTHESE EN BESLUIT

De synthese brengt de resultaten uit het landschappelijk, archeologisch en historisch onderzoek in relatie met de geplande werken. De vooropgestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van deze informatie als volgt beantwoord worden:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen (landschappelijk, historisch, archeologisch) over het archeologische potentieel van het terrein?

Het projectgebied behoort geografisch tot de Vlaamse Zandstreek, nabij de samenloop van Schelde en Leie. Het bevindt zich aan de noordrand van het oude stadscentrum van Gent dat vanwege de bebouwing niet gekarteerd is op de bodemkaart. Op basis van de beschikbare bronnen kan gesteld worden dat het projectgebied lag in laaggelegen alluviaal gebied van de Leie dat vanouds bekend stond als de Meerhem, een relatief nat tot moerassig terrein.

Figuur 38: Syntheseplan.

De aanwezigheid van vindplaatsen is sterk gerelateerd aan het natuurlijke landschap. Uit een ruimtelijke analyse blijkt dat steentijdvindplaatsen vaak voorkomen op de overgang van zeer nat naar droog. Het plangebied ligt echter in een van nature laag gelegen en nat gebied. Gradiëntzones komen hier vooral voor nabij de verder gelegen dekzandhoogtes. Derhalve heeft het projectgebied een lage potentie op vindplaatsen van jager-verzamelaars hoewel het voorkomen van losse vondsten of zeer tijdelijke kampementen niet geheel is uitgesloten.

Met de introductie van de landbouw werd de mate waarin gronden geschikt waren om te beakkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mens. De oudste akkergronden werden aangelegd op de van nature vruchtbaarste gronden en moesten bovendien goed ontwaterd zijn.

Het projectgebied situeert zich in een van nature relatief nat gebied dat minder geschikt was voor bewoning. Voor het projectgebied geldt dan ook een lage tot middelhoge potentie voor resten van landbouwende gemeenschappen uit de pre-/protohistorie tot en met de Romeinse tijd.

Hoewel van nature het projectgebied minder geschikt is voor bewoning, zijn ten westen van het projectgebied scherven gevonden die dateren in de vroege middeleeuwen. Een vroeg-middeleeuwse vindplaats in de omgeving is bijgevolg niet geheel uit te sluiten. Ook is er sprake van een site met walgracht in de directe omgeving van het projectgebied die nog uit de volle middeleeuwen kan dateren.

Derhalve geldt voor het projectgebied een middelhoge potentie op vindplaatsen uit de vroege en volle middeleeuwen.

Vanaf de late middeleeuwen maakt het projectgebied deel uit van de historische stadskern van Gent. De aanleg van het 'Meerhemvaardeken' in de 13de eeuw ten zuiden van het projectgebied trok ook ambachten en bewoning in het van nature relatief natte gebied aan. Het zuidelijk deel van het projectgebied, dat langs deze gracht grenst, is zeker vanaf de 16de eeuw bebouwd en zal bijna continu bebouwd blijven. Met uitzondering van de lintbebouwing langs het kanaal, bleef de bewoning relatief dun. Omstreeks het midden van de 15de eeuw betrokken kloosterlingen de vermoedelijke site met walgracht die direct nabij of deels in het projectgebied gelegen is. Al spoedig werd gestart met de bouw van een volwaardig kloostercomplex dat met name in de 17de eeuw diverse malen gerenoveerd en uitgebreid werd. De in de 17de eeuw gebouwde grote kloosterkerk bevindt zich direct ten westen van het projectgebied. Uit historische kaarten blijkt het noordelijke deel van het projectgebied deels te behoren tot een oostelijk gelegen tuin waar diverse greppels voorkwamen.

Voor het projectgebied geldt dan ook hoge potentie voor restanten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het gaat hier zowel bewoningsrestanten (zuidelijke deel) als restanten die in verband staan met het nabijgelegen kloostercomplex.

Na het einde van de kartuizergemeenschap in 1792 kregen de kloostergebouwen een industrieel gebruik. Lieven Bauwens bouwde het complex in het begin van de 19de eeuw uit tot mechanische spinnerij. Het industrieel gebruik had ook invloed op het projectgebied. Een groot deel van het projectgebied blijkt omstreeks het midden van de 19de eeuw bebouwd waarbij ook restanten t.b.v. de spinnerij zich in het projectgebied bevinden. Er geldt dan ook een hoge potentie op resten van industrieel gebruik.

De bebouwing in het projectgebied neemt in de 20ste eeuw verder toe. Omstreeks 1970 blijkt vrijwel het gehele gebied bebouwd. In het laatste kwart van de 20ste eeuw wordt in het zuidelijke deel van het projectgebied de bebouwing afgebroken t.b.v. een parkeerplaats.

2.2.8. AFWEGING NOODZAAK VERDER ONDERZOEK

- In welke zones is verder vervolgonderzoek noodzakelijk indien archeologisch erfgoed potentieel aanwezig is en bedreigd wordt ten gevolge van de geplande ingrepen?

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat er archeologisch potentieel is. Er kan echter nog niet aangetoond worden of in het projectgebied archeologische resten aanwezig zijn of niet. Ook de diepteligging en gaafheid van dergelijke resten blijft grotendeels onbekend. Zeker de verschillende bouw- en afbraakfasen in de 19de-20ste eeuw kunnen de ondergrond, en daarmee gepaard de archeologische sporen, verstoord hebben. Eventuele ophoogpakketten kunnen het archeologisch niveau echter ook afgedekt en bewaard hebben.

In het gebied zal de bestaande winkel afgebroken worden en de parking uitgebroken. De nieuwe vergunning voorziet in ongeveer een gelijkaardige constellatie. De bodemingrepen gaan ca. 50-100 cm

diep. Afhankelijk van de reeds gebeurde verstoringen en de diepte van het archeologisch niveau kunnen archeologische sporen geraakt worden. Gezien het archeologisch potentieel en de geplande bodemingrepen kan bijkomend onderzoek nuttige kenniswinst opleveren. Dit zal verder besproken worden in het Programma van Maatregelen.

3. SAMENVATTING

Het projectgebied situeert zich aan de noordzijde van het historische stadskern van Gent. Het wordt begrensd door het Fratersplein in het zuiden. Ten oosten bevindt zich de Tolhuislaan en ten westen liggen de terreinen van de vzw Psychiatrisch Centrum Gent-Sleidinge. Momenteel is het projectgebied in gebruik als winkelpand met een verharde parking.

In het gebied wordt de bestaande bebouwing afgebroken (behoudens de buitenmuren) en wordt een nieuwe winkelpand op dezelfde locatie gerealiseerd. De bodemingrepen die hiermee gepaard gaan, kunnen leiden tot de verstoring van eventuele archeologische resten. Op basis van een bureauonderzoek is getracht op basis van bestaande informatie (landschappelijk, historisch, archeologisch) na te gaan in hoeverre er archeologische resten aanwezig kunnen zijn binnen de grenzen van het projectgebied. Er is een beschrijving gemaakt van de geplande werken, van de uitvoeringswijze ervan en van de impact op het bodemarchief waarvoor een vergunning wordt aangevraagd.

Het projectgebied bevindt zich in het oude stadscentrum van Gent dat vanwege de bebouwing niet gekarteerd is op de bodemkaart. Op basis van de beschikbare bronnen kan gesteld worden dat het projectgebied lag in laaggelegen alluviaal gebied van de Leie dat vanouds bekend stond als de Meerhem, een relatief nat tot moerassig terrein.

De aanwezigheid van vindplaatsen is sterk gerelateerd aan het natuurlijke landschap. Op basis van de natuurlijk natte omstandigheden het ontbreken van een gradiëntzone geldt een lage potentie voor vindplaatsen vanaf de Steentijd t/m de Romeinse tijd.

Voor vindplaatsen uit de vroege en volle middeleeuwen geldt een middelhoge potentie.

Vanaf de Late Middeleeuwen maakt het projectgebied deel uit van de historische stadskern van Gent. De aanleg van het 'Meerhemvaardeken' in de 13de eeuw ten zuiden van het projectgebied trok ook ambachten en bewoning in het van nature relatief natte gebied aan. Het zuidelijk deel van het projectgebied, dat langs deze gracht grenst, is zeker vanaf de 16de eeuw bebouwd en zal bijna continu bebouwd blijven. Met uitzondering van de lintbebouwing langs het kanaal, bleef de bewoning relatief dun. Omstreeks het midden van de 15de eeuw betrokken kloosterlingen de vermoedelijke site met walgracht die direct nabij of deels in het projectgebied gelegen is. Al spoedig werd gestart met de bouw van een volwaardig kloostercomplex dat met name in de 17de eeuw diverse malen gerenoveerd en uitgebreid werd. De in de 17de eeuw gebouwde grote kloosterkerk bevindt zich direct ten westen van het projectgebied. Uit historische kaarten blijkt het noordelijke deel van het projectgebied deels te behoren tot een oostelijk gelegen tuin waar diverse greppels voorkwamen. Voor het projectgebied geldt dan ook hoge potentie voor restanten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het gaat hier zowel bewoningsrestanten (zuidelijke deel) als restanten die in verband staan met het nabijgelegen kloostercomplex.

Na het einde van de kartuizergemeenschap in 1792 kregen de kloostergebouwen een industrieel gebruik. Het industrieel gebruik had ook invloed op het projectgebied. Een groot deel van het projectgebied blijkt omstreeks het midden van de 19de eeuw bebouwd waarbij ook restanten t.b.v. de spinnerij zich in het projectgebied bevinden. Er geldt dan ook een hoge potentie op resten van industrieel gebruik.

De bebouwing in het projectgebied neemt in de 20ste eeuw verder toe. Omstreeks 1970 blijkt vrijwel het gehele gebied bebouwd. In het laatste kwart van de 20ste eeuw wordt in het zuidelijke deel van het projectgebied de bebouwing afgebroken t.b.v. een parkeerplaats.

Het zuidelijk deel van het projectgebied is vermoedelijk al vroeg bebouwd en zal ook continu bebouwd blijven. Er geldt dan ook een zeer hoge potentie op bewoningsresten vanaf de volle middeleeuwen tot in de nieuwste tijd.

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat er archeologisch potentieel is. Er kan echter nog niet aangetoond worden of in het projectgebied archeologische resten aanwezig zijn of niet. Ook de diepteligging en gaafheid van dergelijke resten blijft grotendeels onbekend. Zeker de verschillende bouw- en afbraakfases in de 19de-20ste eeuw kunnen de ondergrond, en daarmee gepaard de archeologische sporen, verstoord hebben. Eventuele ophoogpakketten kunnen het archeologisch niveau echter afgedekt en bewaard hebben.

In het gebied wordt de bestaande bebouwing afgebroken (behoudens de buitenmuren) en wordt een nieuwe winkelpand op dezelfde locatie gerealiseerd. Ook de parking wordt heraangelegd. De nieuwe vergunning voorziet in ongeveer een gelijkaardige constellatie. De bodemingrepen gaan ca. 50-100 cm diep. Afhankelijk van de reeds gebeurde verstoringen en de diepte van het archeologisch niveau kunnen archeologische sporen geraakt worden. Gezien het archeologisch potentieel en de geplande bodemingrepen kan bijkomend onderzoek nuttige kenniswinst opleveren. Dit zal verder besproken worden in het Programma van Maatregelen.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. LITERATUUR

Billemont J., Sadones S., Vanoverbeke R. (2016). Archeologische opgraving aan de Minnemeers te Gent, BAAC Vlaanderen Rapport 266, Gent.

Boone, M. & G. Deneckere, et. al. (2016). Gent : stad van alle tijden, Brussel, p. 21-53.

Broothaers, L. (s.d.). *Geologie van Vlaanderen een schets*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

Bruggeman J., Reyns N. (2015). Archeologisch voronderzoek Gent- Vogelenzang-Blaisantvest. Zorghotel en serviceflats Voortman, Rapporten All-Archeo bvba 290, Temse.

Bruggeman J., Reyns N. (2015). Archeologisch voronderzoek Gent- Vogelenzang-Blaisantvest. Zorghotel en serviceflats Voortman, Rapporten All-Archeo bvba 290, Temse.

De Moor, G. (2000). Toelichting bij de Quartairgeologische kaart [van België, Vlaams Gewest]: kaartblad 22, Gent [1/50 000]. Vlaamse Overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen, Brussel.

De Moor, G., Vermeire, S. & Adams, R. (1999). Quartairgeologische kaart [van België, Vlaams Gewest]: Gent, kaartblad 22. 1/50 000. Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, ALBON, Brussel.

Deseijn G. (2008). Rodelijvekensstraat, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 2, pp. 77-80.

Desmet G. & Rommelaere J. (1985). Vondstmeldingen. Fratersplein 9, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent jg. 9 afl. 3, p. 38

Desmet G. (1978). Noodopgraving naar het Tempelhof te Gent (O.-VI.), in: *Archaeologia Mediaevalis*, jg. 1, pp. 23-24

Desmet G. (1992). Vondstmeldingen. Fratersplein 7, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, jg. 16 afl. 3, pp. 38

Herremans, D. & P. Laloo (2021). Archeologienota Gent - Fratersplein 9. Projectcode 2021I356. Ghent Archaeological Team BV.

Jacobs, P., De Ceukelaire, M., De Breuck, W. & G. De Moor, G. (1996). Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 22, Gent [1/50 000]. Belgische Geologische Dienst en Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

Krekelbergh N. e.a. (2012). Archeologisch onderzoek Gent, Sint-Margrietstraat ("De Mozaïek"), BAAC Vlaanderen Rapport 25.

Van Ranst E. & Sys C. (2000). Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart (Schaal 1:20 00), Gent.

Vanmoerkerke J. (1981). Vondstmeldingen. Geuzenberg, in: Stadsarcheologie 5/2, p. 37

4.2. WEBSITES

CadGIS (2022) *Kadasterplan*, http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 19/09/2022)

Cartesius (s.d.) *Gent*, <http://cartesius.be/CartesiusPortal> (geraadpleegd op 19/09/2022)

DOV (s.d.) *Bodemkaart*, <https://www.dov.vlaanderen.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Digitaal Hoogtemodel*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Ferrariskaart*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, zomer 1971*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, zomer 1979-1990*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2000-2003*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2005-2007*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2008-2011*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2012*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2013*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2014*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2015*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Luchtfoto, winter 2021*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Poppkaart*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Geopunt Vlaanderen (s.d.) *Topografische kaart van Vandermaelen*, <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 19/09/2022)

Google Maps , <https://www.google.be/maps/@51.0826836,3.7406857,1002m/data=!3m1!1e3?hl=nl> (geraadpleegd op 19/09/2022)

NGI *Topomapviewer* (2022), <http://www.ngi.be/topomapviewer/public?lang=nl&> (geraadpleegd op 19/09/2022)

5. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project.	1
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © AGIV	2
Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding projectgebied. © NGI.....	5
Figuur 4: Bestaande toestand (DENC studio, 2022).	6
Figuur 5: Bestaande toestand grondniveau (DENC studio, 2022).	7
Figuur 6: Terreinprofiel bestaande toestand (DENC studio, 2022).	8
Figuur 7: Inplantingsplan nieuwe toestand (DENC studio, 2022).	10
Figuur 8: Grondplan nieuwe toestand (DENC studio, 2022).	11
Figuur 9: Fundering nieuwe toestand (DENC studio, 2022).	12
Figuur 10: Terreinprofiel nieuwe toestand (DENC studio, 2022).	13
Figuur 11:: Snede AA (DENC studio, 2022).	14
Figuur 12: Digitaal Hoogtemodel met aanduiding plangebied. © AGIV	15
Figuur 13: Tertiair geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV Vlaanderen s.d.	16
Figuur 14: De vorming van de Vlaamse Vallei. © Broothaers s.d.	17
Figuur 15: Quartaire geologische kaart met aanduiding projectgebied. © DOV Vlaanderen s.d.....	18
Figuur 16: Bodemkaart met aanduiding projectgebied. © DOV Vlaanderen s.d.....	19
Figuur 17: Kadasterplan met vondstlocaties CAI en het projectgebied. © CAI augustus 2021.....	20
Figuur 18: Panoramisch zicht op Gent uit 1534 vanuit het oosten (bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent).	27
Figuur 19: Uitsneden van het panoramisch zicht op Gent uit 1534. De zone van het projectgebied is in het rood aangegeven. (bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent).	27
Figuur 20: Uitsnede uit het stadsplan van Jacob Van Deventer (ca. 1560) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.	28
Figuur 21: Uitsnede uit het stadsplan van Braun en Hogenberg (ca. 1572) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.	29
Figuur 22: Detail stadsplan van Braun en Hogenberg (ca. 1572) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.	29
Figuur 23: Uitsnede uit het stadsplan van Guicciardini (ca. 1582-1588) met globale aanduiding van het projectgebied. © Cartesius.	30
Figuur 24: Uitsnede van het stadsplan van Horenbault (ca. 1619) met globale ligging van het projectgebied. © Cartesius s.d.	31
Figuur 25: Uitsnede van het stadsplan van De Wit (ca. 1650) met globale ligging van het projectgebied. © Cartesius s.d.	31
Figuur 26: Kaart van Villaret (1741-1748 n.C.) met globale aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen.	33
Figuur 27: Uitsnede van een stadsplan van Gent uit 1756 met globale ligging van het projectgebied. (bron: Cartesius).	34
Figuur 28: Ferrariskaart (1771-1778 n.C.) met globale aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	34
Figuur 29: Uitsnede van een stadsplan van Gent uit 1796 met globale ligging van het projectgebied. (bron: Cartesius).	35
Figuur 30: Tekening van het herbouwde kloostercomplex uit het begin van de 19 ^{de} eeuw. Het projectgebied situeert zich rechtsonder. © www.gent-geprent.com/	36

Figuur 31: Projectgebied op het primitief kadaster (ca. 1830-1833). © Cartesius s.d.	37
Figuur 32: Projectgebied op het perceelsplan van 1878. © Cartesius s.d.	37
Figuur 33: Ontwikkeling projectgebied en omgeving vanaf de 19de tot en met de eerste helft van de 20 ^{ste} eeuw. © Cartesius s.d.	39
Figuur 34: Evolutie van het projectgebied in de 2 ^{de} helft van de 20 ^{ste} eeuw. © Geopunt Vlaanderen & www.gent-geprent.com/	40
Figuur 35: Luchtfoto uit 2020 met aanduiding van het projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d....	41
Figuur 36: Het projectgebied op het DHM (Hillshade). © Geopunt Vlaanderen s.d.	41
Figuur 37: Huidig hoogteprofiel. © Geopunt Vlaanderen s.d.....	42
Figuur 38: Syntheseplan.	46

Archeologische Periode		Datering
Nieuwste Tijd		Vanaf 1800
Nieuwe Tijd		1500 – 1800
Middeleeuwen	Laat	1200 – 1500
	Vol	900 - 1200
	Vroeg	450 - 900
Romeinse Tijd	Laat	270 - 450
	Midden	70 – 270
	Vroeg	50 v.C. – 70 n.C.
IJzertijd	Laat	250 – 50
	Midden	500 – 250
	Vroeg	800 – 500
Bronstijd	Laat	1100 – 800
	Midden	1800 – 1100
	Vroeg	2000 – 1800
Neolithicum	Finaal	3000 – 2000
	Laat	3500 – 3000
	Midden	4500 – 3500
	Vroeg	5000 – 4500
Mesolithicum	Laat	6500 – 5000
	Midden	7700 – 6500
	Vroeg	9500 – 7700
Paleolithicum	Finaal	12000 – 9500
	Laat	35000 – 12000
	Midden	300000 – 35000
	Vroeg	Tot 300000 v.C.